

‘शक्ति’ ग्रंथभाषा ::

वर्ष-व्याप्य

१. शक्ति-कथापू

२. साक्षात् ज्ञाने सरण दीक्षा]

पूजविधि सहित.

प्रकाशक :

श्री शक्ति साहित्य मंदिर,

मन्देशनरोड,

नडिआद.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૨૨૪ કિમત

પંચનામ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા

વર્ગિક પૃથ઼્ : ૨૨૪૨

શ્રી શક્તિ

॥ श्री शक्ति प्रसन्नास्तु ॥

शक्ति ग्रंथमाला :

कुमांक ग्रंथ १२

वर्ष शोध

पुस्तक ४ थु

:: श्री शक्ति कथा ::

तैयार करनार

केशवलाल लवानीशंकर पंड्या.

श्री शक्ति साहित्य मंदिर-नडियाद.

न्यायावर मूल्या चार आना पो. अ. जुहु.

પ્રકાશક :

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર-નડિઆદ.

તરફથી

કેશવલાલ ભવાનીશંકર પંડ્યા.

સ્ટેશનરોડ, નડિઆદ.

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર
નડિઆદ
ગુજરાતી ગ્રંથીશાઈર-સંગ્રહ
૨૨૨૨૪

પ્રથમાવૃત્તિ
પ્રત ૧૦૦૦

[સર્વ હક્ક સ્વાધિન]

કાગળ સુદ ૧૫
સં. ૧૯૯૬

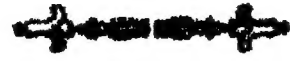
મુદ્રક :

કેશવલાલ ભવાનીશંકર
પંડ્યા.

મુદ્રણસ્થાન :

શ્રી શક્તિ મુદ્રણાલય,
સ્ટેશનરોડ-નડિઆદ.

-:- બે બેલ -:-

‘શક્તિ’ ગ્રંથમાળાના ચાલુ ચોથા વર્ષનું આ ચોથું (ઉલ્લં) પુસ્તક તેના પ્રેમી ગ્રાહકોના કરકમળમાં ભગવતીની કૃપાથી સમર્પતાં અતિ આનંદ થાય છે.

પ્રસ્તુત: કથા શ્રી ભગવતી ભાગવતમાંથીજ તૈયાર કરેલી હોય તે શાસ્ત્રસિદ્ધ છે, કોઈ કપોલકલ્પિત નથી. ખુદ નારાયણે પણ શક્તિકથાના વાચન શ્રવણ માટે પાંચમા અધ્યાયમાં દર્શાવેલ છે.

આજે કળિયુગમાં બાણા દૈવી સ્થળોમાં જ્યારે કોપ થાય છે ત્યારે ભમરાઓ ઉડતા નિહાળીએ છીએ તે ભમરા દ્વારાજ ભગવતીએ અસુરોનો નાશ કર્યો તે વર્ણન પાંચમા અધ્યાયમાં આપેલ છે.

શક્તિ કથા તે શક્તિ પ્રેમીઓને અત્યંત ઉપયોગી વસ્તુ છે. સત્યનારાયણની કથાની માફક શક્તિ પ્રેમીઓ ઉપયોગ કરી પોતાની શુભ મનોકામના અવશ્ય ફલિત કરે એજ અસ્થર્થના!

*

ચાલુ ચોથા વર્ષમાં ભગવતીની પ્રેરણાથી જે જે ગ્રાહક બંધુ, જહેનોએ તેમજ સેવાભાવી પ્રચારક બંધુઓએ મંદિરને પ્રેમ ભર્યો મહકાર આપ્યો છે તેવો શ્રાવણ માસથી શરૂ થતા નવા વર્ષમાં અર્પવા કૃપા કરશે એવી આશા છે.

માધુભકત ચરણુરજ

કેશવ

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિરની પ્રવૃત્તિઓ

: દ્યેય-મંદિર પ્રત્યેની મા-ભાવનાનો ભક્તિ પ્રચાર :

:: સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ ::

૧ શક્તિ “અંથમાળા”

- આ માળાનું વર્ષ શ્રાવણ સુદ ૧૫ થી શરૂ થાય છે.
- પુસ્તકોદ્ધારા ભક્તિરસનું વાંચન મળે છે.
- વા. લવાજમ: રૂ. ૧) પો. ખ. સાથે.
- લવાજમ પ્રથમ પુસ્તક સમયે જ લેવામાં આવે છે.

૨ “શક્તિ” માસિક:

- પ્રત્યેક માસની પૂર્ણિમાએ માસિક-પત્ર પ્રગટ થાય છે.
- વર્ષ આસો સુદ ૧૫ થી ભાદરવા સુદ ૧૫ નું ગણાય છે.
- વાર્ષિક લવાજમ: રૂ. ૨) પો. ખ. સાથે.
- ચૈત્ર માસમાં દળદાર ખાસ અંક આપવામાં આવે છે.

૩ શક્તિ “પુસ્તકમાળા:”

- વર્ષમાં ગમે ત્યારે છૂટક પુસ્તક પ્રગટ થાય છે.
- અગાઉથી ગ્રાહક થનારને ઓછી કિંમત મળે છે.

૪ શક્તિ “પુષ્પમાળા:”

- મંદિરના વર્ષ સાથે શ્રાવણથી જ વર્ષ ગણાય છે.
- વિના મૂલ્યે નાનાં પુસ્તકો વહેંચવામાં આવે છે.

૫ શક્તિ “પુસ્તકાલય:”

- આ વિભાગદ્વારા શક્તિ સાહિત્યનાં બીજાં પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકો મંદિરની આસીસે છૂટક કિંમતેથી વેચવામાં આવે છે.

:: અન્ય પ્રવૃત્તિ ::

મા-મંદિર

માધ મંત્ર મહાયજ્ઞ

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર સ્ટેશનરોડ-નડિઆદ.

॥ શ્રી જગદંબાયૈ નમઃ ॥

❖ શ્રી શક્તિ કથાની પૂજાવિધિ ❖

શક્તિ કથા જેઓ બ્રાહ્મણ દ્વારા અમુક દિવસે કહેવડાવવા મચ્છતા હોય તેઓએ શક્તિની પૂજાવિધિ પ્રમાણે પૂજા કરીને કથા કહેવડાવવી. બાકી જે નિત્ય પાઠ તરીકે ઉપયોગમાં લેવા મચ્છતા હોય તેમણે પોતાનું નિત્યકર્મ કરી, જે પ્રમાણે રોજ પૂજા ઇત્યાદિ કરતા હોય તે કરીને છેવટે પાંચે અધ્યાય એકલા વાંચી જવા. તેમને પૂજાવિધિનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર નથી.

પૂજામાં ઉપયોગી સામગ્રી

શ્રી શક્તિ કથા કહેવડાવનારે શ્રી શક્તિની પૂજા માટે નીચે પ્રમાણેની સામગ્રી કરવી:-

- (૧) મંડપ માટે કેળનાં પાન તથા મંડપની આસપાસ બાંધવા આસપાસવનાં કે આંબાનાં પાન.
- (૨) બાજ્જ નંગ ૧ પાટલા નંગ ૩
- (૩) ત્રાંચ નો કળશ. પંચપાત્ર, વિગેરે
- (૪) ગ્રાખા, ઘઉં, લુગાના રાતા, ઘોળા કેરા કકડા સ્થાપન માટે.
- (૫) પૂજાપો-ગાંધીના ત્યાંતો (અખીત્ર, ગુલાત્ર, કંકુ, સીંદુર, હળદર વિગેરે ધૂપસળી, નાકુ, સોપારી, શ્રીફળ નંગ ૨ વિગેરે.
- (૬) ફૂલના હાર તથા છટાં ફૂલ.
- (૭) પંચામૃત-ફૂલ, દહીં, ઘી, મધ તથા સાકર.
- (૮) લીલો મેવો-ફળફળાદિ, તથા સુકો મેવો નૈવેદ્ય માટે.
- (૯) નૈવેદ્ય માટે સવાપાશેરનો કે સવાશેરનો શીરો ધરાવવો, તે બની શકે તેમ ન હોય તો પેંડા, બરછી ધરાવવી અને તે પણ ન

બની શકે તેમ હોય તો માત્ર એક શ્રીફળ ને ગયાપાશેર સાકરનો પ્રસાદ કરવો. મા તો પરમ દયાળો છે તેને ભાવથી સાકરનો ટૂકડો ધરાવશે તો પણ ચાલશે.

(૧૦) પૂજનમાં દક્ષણા મૂકવા માટે પાવત્રીના છૂટા પૈસા રાખવા.

(૧૧) પૂજન સમયે સહસ્ત્રનામથી જગદંબાને પુષ્પ ચઢાવવાં હોય તો એક હાથરને એક ફૂલ જોડાવે. ફૂલ ન બની શકે તો અક્ષત ચઢાવી શકાય છે.

(૧૨) શક્તિ-જગદંબાની-ચાંદીની મૂર્તિ, અંબિકા, બદુચરા, કાલી, ગમે તે એક જે તમને પ્રિય હોય, જે તમારી દષ્ટદેવી હોય તે. અગર તો ધરમાં તમે જેનું નિત્ય પૂજન કરતા હો તે જખી પૂજન માટે લેવી. કાંઈને કશું મળી શકે તેમ ન હોય તો આ પાઠની અંદર શક્તિની આપેત્રી જખી પ્રસ્તુતકર્તાથી કાઢી લઈને પૂજનમાં મૂકવી. ને મૂર્તિના સ્થળે સોખરી મૂકવી.

પૂજનવિધિ

પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા તન્દ્ર મંડપનું સ્થાપન કરીને યજ્ઞમાનને પાટલે બેસાડી, નિત્ય કર્મ કરાવ્યા બાદ, અંદર ફૂલહાર કરીને તેમને બે હાથ જોડાવી આચાર્ય નીચેના મંત્રો બોલવા:-

ૐ શ્રીમન્મહાગણપતયે નમઃ શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ શ્રી કુલદેવ-
તાભ્યો નમઃ શ્રી દૃષ્ટદેવતાભ્યો નમઃ શ્રી ગ્રામદેવતાભ્યો નમઃ ।
માતાપિતૃચરણકમલાભ્યાં નમઃ । સર્વેભ્યો બ્રાહ્મણેભ્યો નમઃ ॥

ૐ સુમુખશ્ચક્રદન્તશ્ચ કપિલોગજકર્ણકઃ ॥ લંબોદરશ્ચ
ચિકટો વિઘ્નનાશો વિનાયકઃ ॥૧॥ ધૂમ્રકેતુર્ગણાધ્યક્ષો ભાલચંદ્રો
ગજાનનઃ દ્વાદશૈતાનિ નામાનિ યઃ પઠેચ્છુણુયાદપિ ॥૨॥
ચિદ્ધારંમે ચિવાહે ચ પ્રવેશે નિર્ગમે તથા ॥ સંગ્રામે સંકટે

ત્રૈવ વિઘ્નસ્તસ્ય ન જાયતે ॥૩॥ શુક્લાંબરધરં દેવં શશિવર્ણં
ચતુર્ભુજમ્ ॥ પ્રસન્નવદનં ધ્યાયેત્સર્વવિઘ્નોપશાંતયે ॥૪॥
અમીપ્સીતાર્થસિદ્ધયર્થપૂજિતો યઃ સુરાસુરૈઃ ॥ સર્વવિઘ્નહર-
સ્તસ્મૈ ગણાધિપતયે નમઃ ॥૫॥ વક્રતુંડ મહાકાય સૂર્યકોટી-
સમપ્રભ ॥ નિર્વિઘ્નં કુરુ મે દેવ સર્વકાર્યેષુ સિદ્ધિદાઃ ॥૬॥
સર્વમંગલમાંગલ્યે શિવે સર્વાર્થસાધિકે ॥ શરણ્યે ત્ર્યંબકે ગૌરી
નાગાયણિ નમોસ્તુતે ॥૭॥ લાભસ્તેષાં જયસ્તેષાં કૃતસ્તેષાં
પરાભવઃ ॥ યેષામિન્દીવરસ્યામો હૃદયસ્થો જનાર્દનઃ ॥૮॥
તદેવ લગ્નં સુદિનં તદેવ તારાબલં ચન્દ્રબલં તદેવ । વિશ્વા-
બલં દેવબલં તદેવ લક્ષ્મીપતે તેઽદ્વિયુગં સ્મરामિ ॥૯॥
સર્વેષ્વારંભકાર્યેષુ ત્રયાસ્તિ ભૂવનેશ્વરા દેવા દિશંતુ નઃ સિદ્ધિ
બ્રહ્મેશાનજનાર્દનાઃ ॥૧૦॥

ત્યારપછી હાથમાં જળ આપી નીચે પ્રમાણે મંત્રકરૂપ મૂકાવવો.

હ્રીં-અત્રાચ મહામાંગલ્ય ફલપ્રદે માસોત્તમે માસે અમુક
માસે અમુકપક્ષે અમુકતીર્થો અમુકવાસરે અમુકનક્ષત્રે
યોગકરણે પવંગૃહ ગુણ વિશેષણ વિશિષ્ટાયાં શુભપુણ્ય
તિર્થો ધર્માર્થ કામાર્થ મોક્ષાર્થ શ્રીદુર્ગા પ્રીત્યર્થ યથા જ્ઞાનેન
યથા મિલિતોપચારદ્રવ્યેઃ શોઽપોપચારં પૂજનમહંકરિષ્યે ॥

ત્યારપછી પૂજન માટે ભરેલા જળના કળશમાં નીચે પ્રમાણે
સઘળા દેવો અને તીર્થોની ભાવના કરવી.

હ્રીં-કલશસ્ય મુખે વિષ્ણુઃ કંઠે રુદ્રઃ સમાશ્રિતઃ । મૂળે તન્ન
સ્થિતો બ્રહ્મા મધ્યે માતૃગણાઃ સ્મૃતાઃ ॥ કુશૌતુ સાગરાઃ સર્વે
સપ્તદ્વીપા વસુધરા । ઋગ્વેદોઽથયજુર્વેદઃ સામ્વેદો હ્યથર્વણઃ
અંગૈશ્ચ સહિતાઃ સર્વે કલશં ત સમાશ્રિતાઃ ॥

પછી કળશ ઉપર હાથ રાખી તેમાં નીચેના મંત્રોથી વરુણનું આવાહન કરવું.

હ્રીં-તત્વાયામિ બ્રહ્મણા વંદમાન સ્તદાશાસ્ત્રેયજમાનો
હવિર્ભિઃ । અહેહમાનો વરુણેહવોધ્યુરુશઘું સમાનઽઆયુઃ પ્રમોષીઃ ।
અસ્મિન્કલશે વરુણં સાંગં સપરિવારં આવાહયામિ ॥

ત્યાર પછી કળશમાં વરુણની પૂજનથે નીચેના મંત્રોથી ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ નાંખવાં.

હ્રીં-ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ કલશસ્થ વરુણાય નમઃ સર્વોપચારાર્થે
ગંધાક્ષતપુષ્પાણિ સમર્પયામિ ॥

ત્યાર પછી એ કળશના જળવડે.

હ્રીં-તત્પુરુષાય વિદ્મહે । મહાદેવાયધીમહિ । તન્નોરુદ્રઃ
પ્રચોદયાત્ ॥

એ મંત્રથી પૂજનની સામગ્રી તથા ચજ્જમાનના શરીર ઉપર પ્રોક્ષણ કરવું; અને તે કળશનું જળ પૂજનના ઉપયોગ માટે વાપરવું.

શંખ પૂજન-

શક્તિ પૂજન સાથે શંખ પૂજનનું પણ મહાત્મ્ય છે માટે પોતાની કયિ પ્રમાણેના એક શંખ પસંદ કરી પૂજનમાં રાખવો. તેનું આસન મહાપત્ની બહાર નીચેના પાટલા પર રાખવું.

હ્રીં-પાંચજન્યાય વિદ્મહે પાવમાનાય ધીમહિ ॥ તનઃ
શંખઃ પ્રચોદયાત્ । હ્રીં ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શંખસ્થ દેવતાયૈ નમઃ ।
સર્વોપચારાર્થે ગંધાક્ષતપુષ્પાણિ સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી તેને સ્નાન કરાવી તેમાં જળ પૂરી, ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ ચઢાવવાં.

ઘંટા પૂજન-

પછી નીચેના મંત્રથી ઘંટાની સ્તુતિ કરવી.

आगमनार्थं तु देवानां गमनार्थं तु राक्षसान् । कुरुघटे
महानादं देवतार्चनं सन्निधौ ॥

पंथी घटा वगाडी ह्रीं भूर्भुवः स्वः घंटास्थ गरुडाय नमः ।
सर्वोपचारार्थं गंधपुष्पाणि समर्पयामि ॥ ओं भव अक्षी
यं हन पुष्प यदावरां.

दीप पूजन-

पंथी घीना दीवानी नीये प्रभाणे प्रार्थना कःवी.

भो दीप देवस्वरूपस्त्वं कर्मसाक्षिह्य विघ्नकृत् ।

यावत्कर्म समाप्तिस्त्यात्ताव त्वं सुस्थिरो भव ॥

पंथी ह्रीं भूर्भुवः स्वः दीपस्थ देवतायै नमः । सर्वोपचा-
रार्थं गंधाक्षत पुष्पाणि समर्पयामि ॥

ओं भवथां यं हन, अक्षत, पुष्प अर्पण करवां.

गणपति पूजन

पंथी गणपति पूजन करावपुं. ये आनी दगलीओ उपर ओं
पान मुडी तेना उपर गणपतिनी मूर्ति पधराववी ओ मूर्ति
न डेय तो तेना प्रतिनिधि तरीः सोपारीने पधराववी. रम्यं
सुशोभनं दिव्य सर्वसौख्यकरं शुभम् ॥ आसनं च मया
दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥ गणपतिना समिप आमनार्थं पुष्प
अर्पण करवां. श्री सिद्धिबुद्धि सहितमहागणपतयेपादयोः पाद्यं
हस्तयोरर्घ्यं समर्पयामि ॥ गणपति हेवने पाद्य तथा अर्घ्य
अर्पण करवां. स्नान कराव्या पंथी नवभिस्संतुभिर्गुक्तं त्रिगुणं
देवतामयं ॥ उपवितं मया दत्तं गृहाण परमेश्वर ॥ उपवित
पडेरवपुं. श्रीखंडं चंदन दिव्यं गंधाढ्यं सुमनोहरम् ॥ विलेपन
सुरश्रेष्ठ चंदनं प्रतिगृह्यताम् ॥ यं हन यदावपुं. अक्षताश्च

सुरश्रेष्ठाः कंकुमाक्ता सुशोभिताः ॥ मया निवेदिता मया
भक्त्या गृहाण परमेश्वर ॥ अक्षत यदायवां माल्यादीनि
सुगंधीनि मालत्यादीनि च प्रभो ॥ मयाहृतानि पूजार्थं पुष्पाणि
प्रतिगृह्यताम् ॥ पुष्पे यदायवां दुर्वाकुरान्संहरितागमृतानमङ्ग-
रूपान् ॥ आनीतांस्तवपूजार्थं गृहाण गणनायक ॥ दुर्वा यदायवी
हरिद्रा कुंकुमं चैव सिंदुरावसमन्वितम् ॥ सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तं
गृहाण परमेश्वर ॥ सौभाग्यद्रव्य यदायवां

वनस्पतिरसोद्भूतो गन्धाढ्यो गंध उत्तमः आघ्रेयः
सर्वदेवानां धूपोयं प्रतिगृह्यताम् ॥ धूप करवे। साज्यं च वर्ति-
संयुक्तं वह्निना योजितं तथा दीपं गृहाण देवेश त्रैलोक्यं
तिमिरामह ॥ दीप पर पुष्प यदायवां शर्कराखंडखाद्यानि
दधिश्रीरधृतानि च ॥ आहार भक्षभोज्यं च नैवेद्यं प्रतिगृह्य-
ताम् ॥ नैवेद्य धरतुं पुगीफलं महादिव्य नागबल्लीदलैर्युतम् ॥
चूपलादिर्णसंयुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यताम् ॥ पान सोपारी
विगेरे अर्पणु करवां.

एवं फलं मयादेव स्थापितं पुरतस्तव ॥ तेन मे सफलां
वाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ श्रीक्ष्ण अर्पणु करतुं हिरण्यगर्भ
गर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः अनंतपुण्य फलदतः शान्ति
प्रचच्छ मे ॥ गणपतिनी सन्मुख दक्षिणा धरवी.

कर्पूरकं महाराज रसोद्भूतं च दीपकम् ॥ मंगलार्थं
महीपाव सगृहाण गणेश्वर । आरती करवी. यानि कानि च
पापानि इह जन्मकृतानि च । तानि सर्वाणि विनश्यन्ति
प्रदक्षिणा वदेवदे ॥ गणपतिनी प्रदक्षिणा करवी अने पक्षी त्वां
विघ्नशत्रु दलनेति च सुंदरेति च ये भक्तप्रियेति वरदेति

ચત્વરદેતિ ॥ ક્રિદ્યાન્નદેત્યદ્યદ્દરેતિ ચ ચે સ્તુવન્તિ તેમ્યો
ગણેશચરદો ભવ નિત્યમેવ ॥ પુષ્પો ગણપતિના ચરણાં અર્પણ
કરી મસ્તક નમાવીને પ્રણામ કરવાં.

અભિષેક કળશનું પૂજન

તે પછી યજમાનને પોતાના સન્મુખ ચોખતી ઢગલી કરી તેના
ઉપર તાંબાને કળશ સ્થાપન કરીને નીચેના મંત્ર બોલી જમીનને
હાથ અડકાડવો. હેમરૂપ્યાદિસંભૂતં તામ્રજં સુદૃઢં નવમ્ । કલશં
ધૌતમકલ્માયં છિદ્રદોષવિવર્જિતમ્ ॥ એ મંત્રથી કળશની પ્રાર્થના
કરવી. જીવનં સર્વ જીવાનાં પાવનં પાવનાત્મકમ્ । બીજં સર્વો-
પધીનાં ચ તજ્જલં પૂરયા મ્યહમ્ ॥ એ મંત્ર બોલીને કળશમાં પાણી
ભરવું. સૂત્રં કાર્પાસસંભૂતં બ્રહ્મણા નિર્મિતં પુરા । યેન વદ્ધં
જગત્સર્વં વેષ્ટનં કલશસ્ય ચ ॥ એ મંત્ર બોલીને કળશને કંદે
મૂત્ર વિટવું. દેવેભ્યઃ પુરતો જાના દેવેભ્યસ્ત્રિયુગં પુરા । શતં
તનુ ચ યા વધ્રુ જીવનં જીવનાય ચ ॥ એ મંત્ર બોલીને
કળશમાં સર્વોપધિ નાંખવી. દૂર્વે હ્યમૃતસંપન્ને શતમૂલે શતાંકુરે
શતંપાતકસંહર્ત્રિ ત્વં શતાયુર્વિવર્ધિનો ॥ એ મંત્ર બોલીને પાણીના
કળશમાં દુર્વા નાંખવી. અશ્વત્થોદુંબરપ્લક્ષચ્યૂતન્યગ્રોધપલ્લવાઃ ।
પંચભંગા इति પ્રોક્તાઃ સર્વકર્મસુ શોભનાઃ ॥ વિવિધં પુણ્યં
સંજાતં દેવાનાં પ્રીતિવર્ધનમ્ ॥ ક્ષિપ્તં યત્કાર્યસંભૂતં કલશે
નિક્ષિપામ્યહમ્ ॥ એ મંત્ર બોલીને પાંચ પલ્લવો તથા પુષ્પો કળ-
શમાં નાંખવાં. ધાન્યોપધિ મનુષ્યાણાં જીવનં પરમં સ્મૃતમ્ ।
ક્ષિપ્તં યત્કાર્યસંમતં કલશે પ્રક્ષિપામ્યહમ્ ॥ એ મંત્રે કરીને
કળશમાં ધાન્ય પ્રક્ષેપ કરવો. પૂર્ણફલમિદ દિવ્યં પવિત્રં પાપ-
નાશનમ્ ॥ પુત્રપૌત્રાદિફલદં કલશે પ્રક્ષિપામ્યહમ્ ॥ એ

મંત્ર લક્ષ્મીને કળશમાં સોપારી નાખવી. હિરણ્યગર્ભ (ઉપર ગણપતિ પૂજામાં આપેલો દક્ષિણાનો મંત્ર બોલવો.) એ મંત્ર લક્ષ્મીને કળશમાં દક્ષિણા તરીકે સુવર્ણ અથવા તો રૂપાનાણું નાખવું. કનકં કુલિશં નીલં પદ્મરાગં ચ મૌક્તિકમ્ ॥ પત્તાનિ પંચ રત્નાનિ કલશે નિક્ષિપામ્યહમ્ ॥ એ મંત્ર વડે પાંચ રત્નો અને તેને અભાવે રૂપાનાણું યથાશક્તિ નાખવું. નમો નમસ્તે સ્ફટિકપ્રભાય સુશ્વેતહારાય સુમંગલાય । સુપાશહસ્તાય જ્ઞાસનાય જલાધિનાથાય નમો નમસ્તે ॥ વરુણમાવાહયામિ એમ બોલીને હાથમાંના અક્ષતો કળશને છાંટવા તે પછી વરુણાય નમઃ એમ વારંવાર બોલતા જઈ આવાહન, ચંદન, પુષ્પ, સૌભાગ્ય, દ્રવ્ય, ધૂપ, દીપ, નૈવેદ્ય, ફલ, મુખવાસ, તાંબૂલ, દક્ષિણા વિગેરે વડાણ દેવતી પાસે તે તે પદાર્થોના નામની સાથે સમર્પયામિ એમ કહીને મૂકવા. છેવટે અનયા પૂજયા સાંગ સપરિવારો વરુણદેવઃ પ્રીયતામ્ એમ કહીને હાથમાંનું પાણી જમીન પર નાખવું, અને (યજમાનપત્નીએ તેટલો વખત પોતાના પતિને હાથ અડકાડી રાખવો.) યજમાને તે કળશ હાથમાં રાખતી વખતે ઉભડક થઈ પૃથ્વીપર ઘુંટણ ટેકવીને બેસવું અને પોતાના પુરોહિતના તરફ ન્જેઘને કહેવું કે (૧) ઓ બ્રાહ્મણાઃ મહ્યં સહકુટુંબિને મહાજનાન્નમસ્કુર્વાણાય આશીર્વચ્ચનમપેક્ષમાણાય અસ્ય કર્મણઃ પુણ્યાહં ભવન્તો બ્રુવન્તુ એટલે પુરોહિતે તેના ઉત્તરમાં ત્રણવાર કહેવું કે, પૂણ્યાહમ્ પુણ્યાહમ્ પુણ્યાહમ્ ફરી તે યજમાનને કહેવું કે, (૨) ઓ બ્રાહ્મણાઃ મહ્યં સં અસ્ય કર્મણઃ કલ્યાણં ભવન્તો બ્રુવન્તુ એટલે પુરોહિતે કલ્યાણમ્ એ ત્રણવાર બોલવું. (૩) ફરીને યજમાને કહેવું કે, ઓ બ્રાહ્મણાઃ મહ્યં સં અસ્ય કર્મણઃ ઋદ્ધિં ભવન્તો બ્રુવન્તુ એટલે પુરોહિતે

કર્મ ક્રદ્યનામ્ એમ ત્રણ વાર કહેવું. (૪) ફરીને યજમાનને કહેવું
 ઓ બ્રાહ્મણાઃ મહ્ય સં અસ્ય કર્મણઃ સ્વસ્તિ ભવન્તો બ્રુવન્તુ
 એટલે પુરોહિતે સ્વસ્તિ એમ ત્રણ વાર કહેવું (૫) ફરીને યજમાનને
 કહેવું કે, ઓ બ્રાહ્મણાઃ મહ્યં સં અસ્ય કર્મણઃ શ્રોરસ્તિત્વતિ
 ભવન્તો બ્રુવન્તુ એટલે પુરોહિતે અસ્તુ શ્રીઃ એમ ત્રણ વાર બોલવું.
 અને અનેન પુણ્યાહવાચનાશ્રયેન કર્મણા પ્રજાપતિઃ પ્રિયતામ્
 એમ બોલી પુણ્યાહવાચન કર્મ પૂરું કરવું.

પછી પુરોહિતે યજમાન અને યજમાનની પત્નીને પેન્ના મંગળ
 કળશના જળગરડે અભિષેક કરવો અને તે વખતે યજમાન પત્નીને
 યજમાનને ડાબે પડખે બેસાડવી અને નીચેના મંત્રોથી કળશમાંના
 પાણી વડે યજમાન અને યજમાનની પત્ની પર જળને અભિષેક
 કરવો. ભગં તે વરુણો રાજા ભગં સૂર્યો બૃહસ્પતિઃ ॥ મગર્મિદ્રશ્ચ
 વાયુશ્ચ ભગં સપર્વયો દધૌ ॥ યતે કેશેષુ દૌર્ભાગ્યં સોમન્તં
 યશ્ચ મૂર્ધનિ ॥ લલાટે કર્ણયોરક્ષ્ણોરાગો નિઘ્રન્તુ તે સદા ॥

[કળશ પૂજન કર્યા બાદ ધડેની લગલીઓ કરી હોય તેમાં
 નવગ્રહ કલ્પી નવગ્રહનું પૂજન કરાવવું.]

શક્તિ પૂજન

શક્તિ પૂજન યજમાન પાસે કરાવતા પહેલાં આચાર્યે નીચે
 પ્રમાણે યજમાનને ન્યાસ કરાવવા.

ન્યાસ-એટલે કે મંત્રાન્યાર કરીને તે તે અંગેનો સ્પર્શ
 કરવા કહેવું.

ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ । અંગુષ્ઠાભ્યાં નમઃ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ
 નમઃ । તર્જનીભ્યાં નમઃ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ । મધ્યમાભ્યાં
 નમઃ ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ । અનામિકાભ્યાં નમઃ । ૐ હ્રીં

દું દુર્ગાયૈ નમઃ । કનિષ્ઠિકાભ્યાં નમઃ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ
 નમઃ । કરતલકરપૃષ્ઠાભ્યાં નમઃ ॥ ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ ।
 હૃદયાય નમઃ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ । શિરસે સ્વાહા ।
 ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ । શિખાયૈ વષટ્ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ
 નમઃ । કવચાય હ્રમ્ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ । નેત્રત્રયાય
 વૌષટ્ । ૐ હ્રીં દું દુર્ગાયૈ નમઃ અસ્ત્રાય ફટ્ ॥

આ પ્રમાણે ન્યાસ કરાવ્યા પછી શક્તિ પૂજન કરાવવું. તેમાં
 જે શક્તિની મૂર્તિ હોય તેને (પંચપાત્રમાં પ્રથમનું નિર્માણ કરાવી
 તાપ્ત્યા બાદ) પંચપાત્રમાં પધરાવવી પછી શક્તિ પૂજનો પ્રથમની
 માફક એકદમ ચળમાન પાસે મૂકાવવો. ત્યારબાદ શક્તિમૂર્તિને હાથમાં
 લઈ આં હ્રીં હ્રીં યં રં લં શં ષં હં ળં ક્ષં હં સઃ સોહં ॥ આમ
 બોલી તેમાં પ્રાણ આપવા. આં હ્રીં હંસઃ સોહં ॥ આમાં જીવને
 સંચાર થાય. આં હ્રીં હંમઃ સોહં ॥ એમ કહીને આમાં સર્વ
 ઇન્દ્રિયોનો વાસો થાય. એમ કહેવું તે પછી પંચપાત્રમાં મૂર્તિને
 પધરાવવી પછી જે ન્યાસ ચળમાનને કરાવ્યા હતા તે ન્યાસ
 શક્તિને કરાવવા. હાથમાં એક પુષ્પ રાખી ન્યાસના મંત્ર બોલી
 તે પુષ્પ શક્તિ ઉપર ચઢાવવું. ત્યારબાદ ચળમાનને હાથ બેસાડી
 ત્રીજે પ્રમાણે શક્તિનું ધ્યાન કરવું
 ધ્યાન.

વિદ્યુદ્દામસમપ્રભાં મૃગપતિસ્કંધસ્થિતાં ભીષણામ્
 કન્યાભિઃ કરવાલલેટવિલસદ્વસ્તાભિરાસેવિતામ્ ।
 હસ્તૈશ્ચકધરાલિલેટવિશિખાંધ્રાપં ગુણં તર્જનીમ્
 વિભ્રાણામનલાત્મિકાં શશિધરાં દુર્ગાં ત્રિનેત્રાં ભજે ॥
 (ધ્યાન કર્યા બાદ ચળમાનના હાથમાં પુષ્પ આપવું)

આવાહન.

ૐ હિરણ્યવર્ણાંહરિણીંસુવર્ણંરજતલજાં । ચંદ્રાંહિરણ્મયીં-
લક્ષ્મીંજાતવેદોમઽઆવહ ॥ ૐ સહસ્રશીર્ષાં પુરુષઃ સહસ્રાશ્વઃ
સહસ્રપાત્ । સમૂર્મિં વિશ્વતોવૃત્વાત્યતિષ્ઠદ્દશાંગુલં ॥

ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । આવાહનં સમર્પયામિ ॥
એક પુષ્પ ચઢવવું.

આસન

ૐ તાંમઽઆવહજાતવેદોલક્ષ્મીમનપગામિનીં । યસ્યાંહિરણ્યં-
વિદેયંગામશ્વંપુરુષાનહં ॥ ૐ પુરુષઽપવેદં સર્વયદ્ભૂતંચત્ત્વભઠ્યં ।
ઉતામૃતત્વસ્યેશાનોયદન્નેનાતિ રોહતિ ।

ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ આસનં સમર્પયામિ ॥

આસન નિમિત્તે દક્ષ અથવા એક પુષ્પ અર્પણ કરવું.

પાદ

ૐ અશ્વપૂર્વાંરથમધ્યાંહસ્તિનાદપ્રમોદિનીં । શ્રીયંદેવીમુપહૃયે
શ્રીમદેવીજુષતાં । ૐ ઇતાવાનસ્ય મહિમાતોજ્યાયાંશ્ચ પૂરુષઃ ।
પાદોસ્યવિશ્વાભૂતાનિત્રિપાદસ્યામૃતંદિવિ ॥

ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । પાદં સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી પાદ પ્રજ્ઞાપનાર્થે જળ અર્પણ કરવું.

અર્ધ્ય.

ૐ કાંસોસ્મિતાંહિરણ્યપ્રાકારામાર્દ્રાંજ્વલંતીં તૃપ્તાંત-
દિયંતીં । પદ્મેરિથતાંપદ્મવર્ણાંતામિહોપહૃયેશ્ચિયં ॥ ૐ ત્રિપાદૃ-
ર્ધ્વઽઉદૈત્પુરુષઃ । પાદોસ્યેદામભવત્પુનઃ તતો વિષ્વદ્વ્યક્રા-
માત્સાશનાનશનેઽઅમિ ॥

ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । અર્ધ્યં સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી ચંદન પુષ્પ સહિત જળને અર્ધ્ય આપવો.

आयमन.

ॐ चंद्रांप्रभामांयशसाज्ज्वलतीं श्रियं लोके देवजुष्टा नुदारां ।
तांपद्मिनीमीशरणमहंपपद्येऽलक्ष्मीर्मेनदयतांत्वां वृणे ॥ ॐ
तस्माद्विराळजायतविराजोऽभयिपुरुषः । सजातोऽत्यरिच्यत
पश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥

ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । आवमतीचं
समर्पयामि ॥ आ मंत्रथी आयमन आपवुं.

स्नान ।

ॐ आदित्यवर्जेतपसोधिजातोवनस्वतिस्तववृक्षोयत्रिल्वः ।
तस्यफलानितपसानुदंतुमायां तरायाश्चवाह्याऽअलक्ष्मीः ॥ ॐ
यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत । वसंतोऽस्यासीदाज्यं-
ग्रीष्मऽइध्मः शरद्धविः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः
स्नानं समर्पयामि ॥

आ मंत्रथी स्नान करावपुं, पंचामृतानि विविध द्रव्योंवां
स्नान करावपुं होय तो नीचे प्रमाणे विधि करवे।

पयस्नान.

ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमं वृण्यं भवावाज-
स्यसंगथे ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः पयः स्नानं
समर्पयामि । पयः स्नानांते शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि ॥

ॐ भव वडे (गायना) इध वडे स्नान करावी पद्मी जग
वडे स्नान करावपुं

दधिस्नान.

ॐ दधिक्राव्णोऽअकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
सुरभिर्नो मुखाकरत्प्रणऽआयुषितारिषत् ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः

શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । દધિસ્નાનં સમર્પયામિ । દધિસ્નાનાંતે
શુદ્ધોદકસ્નાનં સમર્પયામિ ॥

ઐ મંત્રથી દહીં વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન કરાવવું.
ઘૃતસ્નાન.

ૐ ઘૃતંમિમિક્ષેઘૃતમસ્યયોનિર્ઘૃતે શ્રિતોઘૃતમ્બસ્યધામ ।
અનુપ્યધમાવહમાદ્યસ્વ સ્વાહાકૃતં ઘૃષભવશ્ચિહ્વયં ॥ ૐ
ભૂભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । ઘૃતસ્નાનં સમર્પયામિ ॥
ઘૃતસ્નાનાંતે શુદ્ધોદકસ્નાનં સમર્પયામિ ॥

ઐ મંત્રથી ઘી વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન કરાવવું.
મધુસ્નાન.

ૐ મધુવાતાઽઋતાયતે મધુશરંતિસિંધવઃ । માધ્વીર્ન
સંત્ર્યોષધીઃ ॥ મધુનક્તમુતોષસોમધુમત્પાર્થિવંરજઃ । મધુર્ચૌ
રસ્તુનઃ પિતા ॥ મધુમાત્રોષનસ્પતિર્મધુમાંઽસ્તુસૂર્યઃ ।
માધ્વાર્ગાવો ભવંતુનઃ ॥ ૐ ભૂભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ ।
મધુસ્નાનં સમર્પયામિ । મધુસ્નાનાંતે શુદ્ધોદકસ્નાનં
સમર્પયામિ ॥

ઐ મંત્રથી મધ વડે સ્નાન કરાવી પછી જળ વડે સ્નાન
કરાવવું.

શર્કરાસ્નાન.

ૐ સ્વાદુઃપથસ્યદિઠ્યાયજન્મનેસ્વાદુ રિદ્રાયસુહૃતોતુ-
નામ્ને । સ્વાદુર્મિત્રાયવરુણાયવાયવેબૃહસ્પતયે મધુમાંઽઅ-
શામ્યઃ ॥ ૐ ભૂભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । શર્કરાસ્નાનં
સમર્પયામિ । શર્કરાસ્નાનાંતે શુદ્ધોદકસ્નાનં સમર્પયામિ ॥

ઐ મંત્રથી સાકરથી સ્નાન કરાવી પછી જળવડે સ્નાન કરાવવું.

ગંધોદકસ્નાન

ૐ મહાલક્ષ્મીચવિગ્રહે વિષ્ણુપત્ની ચ ધોમહિ । તન્નોલક્ષ્મીઃ
પ્રત્યોદયાત્ ॥ ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ ગંધોદકસ્નાનં
સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી સુગંધી જળવડે સ્નાન કરાવવું.

તીર્થોદકસ્નાન

ૐ પાવકાનઃ સરસ્વસ્તીષાજેભિર્વાજિનોક્તી । યજ્ઞં વદ્યુધિ-
યાવસુઃ ॥ ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ તીર્થોદકસ્નાનં
સમર્પયામિ ॥

શુદ્ધોદકસ્નાન.

ૐ નારાયણાયવિગ્રહે વાસુદેવાય ધોમહિ । તન્નોવિષ્ણુઃ
પ્રત્યોદયાત્ ॥ ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ શુદ્ધોદકસ્નાનં
સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી સ્વચ્છ પવિત્ર જળથી સ્નાન કરાવવું એટલે કે
આત્માર સુધી અર્પણ કરેલા પદાર્થો સ્વચ્છ રીતે ધોઈ નાખ્યા એ
પ્રમાણે કરવામાં જરા વધારે વખતની જરૂર પડે તો તે
દરમીયાન અર્ગલા અને કોલક સ્તોત્રનો પાઠ કરવો. એ પ્રમાણે શુદ્ધ
જળવડે સ્નાન કરાવી લીધા પછી દેવને ચંદન અથવા પુષ્પ અર્પણ
કરીને નીચે પ્રમાણે શ્રી સૂક્ત વડે અવિચ્છન્ન જળધારાથી અભિષેક કરવો.
અભિષેક.

(શ્રી સૂક્ત)-ૐ હિરણ્યવળાહરિણીં સુવર્ણરજતસ્રજાં । ચંદ્રા-
હિરણ્યમયીલક્ષ્મીંજાતવેદોમઽબ્રાવહ ॥ તામઽબ્રાવહજાતવેદો
લક્ષ્મીમનપગામિનીં । યસ્યાં હિરણ્યંવિદેયંગામ શ્વંપુરુષાનહં ॥
અશ્વપૂર્વાંરથમધ્યાંહસ્તિનાદપ્રમોદિનીં । શ્રિયં દેવીમુપહ્રયે

श्रीमां देवी जुषतां कांसोस्मितां हिस्ण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्ती
 तृप्तां तर्पयन्ती । पद्मे स्थितां पद्मवर्णां तासीं होपह्वये श्रियं ॥ चन्द्रां
 प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देव जुष्टा मुदारां । तां पद्मि-
 नीमीं शरणमहं प्रपद्येऽलक्ष्मीर्मे नश्यतां त्वां वृणे ॥१॥ आदित्य-
 वर्णे तपसो धिजातो वनस्पतिस्तव वृक्षो यविल्वः । तस्य फलादि-
 तपसा नु संतुमायां तस्य श्रद्धायाऽअलक्ष्मीः ॥ उपैतुमां देवसखः
 कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मिन् रात्रे त्रिमन्त्रकीर्तिं मृद्धि दत्वा-
 तु मे ॥ क्षुपिपासामल्यं ज्येष्ठामलक्ष्मीं नाशयाम्यहं अभूतिम-
 समृद्धिं च सानिर्गुदमेगृहम् ॥ गन्धद्रव्यां दुराधर्मानित्यपुष्टां-
 करीषिणीं । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहो पद्मये श्रियं ॥ मनसः
 काममाकृतिवाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्यमयि श्रोः
 श्रयतां यशः ॥२॥ कर्दमेन प्रजाभूतामयि संभव कर्दम । श्रियं-
 वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीं ॥ आपः स्रजंतुस्तिग्धानि-
 चिक्कातवसमे गृहे । निचदेवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले ॥
 आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिसुवर्णां हेममालिनीं । सूर्यां हिरण्मयीं
 लक्ष्मीं जातवेदो मऽआवह ॥ आर्द्रां चः करिणीं यष्टिं पिङ्गलां
 पद्ममालिनीं । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो मऽआवह ॥
 तां मऽआवह जातवेदो लक्ष्मीं मनपगामिनीं । यस्यां हिरण्यं
 प्रभूतं गावो दास्यो श्वान्विदेयं पुरुषानहं ॥३॥

ॐ भूभुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः अभिषेकं समर्पयामि ॥

पेछी शक्तिने जगथी अखारु मदी पवित्र पत्र पडे स्वस्ति उस्ते
 मऽपमां योग्य स्थाने पधराववां.

पञ्च

ॐ उपैतुमां देवसखः कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि-

રાષ્ટ્રેસ્મિન્કીર્તિમૃદ્ધિદદાતુમે ॥ ઐ તંયજ્ઞંવર્હિષિપ્રૌક્ષન્પુરુષં
જાતમગ્રતઃ । તેનદેવાઽઅયજંતસાધ્યાઽઋષયશ્ચયે ॥ ઐ ભૂર્ભુવઃ
સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । વસ્ત્રં સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી વસ્ત્ર ધરાવવું. વસ્ત્રને અભાવે પુષ્પ ચડાવવું.

યજ્ઞોપવિત

ઐ ક્ષુત્પિપાસામલાંજ્યેષ્ઠામલક્ષ્મીનાશયામ્યહં । અમૃતિ-
મસમૃદ્ધિચ સર્વાંનિર્ણુદમેગૃહાત્ ॥ ઐ તસ્માદ્યજ્ઞાત્સર્વહુતઃ
સંભૃતંપૃષ્ઠદાજ્યં । પશૂન્તાંશ્ચક્રેવાયઋચા નારણ્યાન્ગ્રામ્યાશ્ચયે ॥
ઐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ યજ્ઞોપવિતં સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી યજ્ઞોપવિત ધરાવવું. યજ્ઞોપવિતને અભાવે અક્ષત
ચઢાવવા.

ચંદન

ઐ ગંધદ્વારાંદુરાધર્વાનિત્યપુષ્પાંકરીવિણીં । इश्वरीं सर्व-
भूतानांतामिहोपहृयेશ्रियं ॥ ઐ તસ્માદ્યજ્ઞાત્સર્વહુતઽઋચઃ
સામાનિજજ્ઞિરે । છંદાંસિજજ્ઞિરેતસ્માદ્યજુસ્તસ્માદજાયત ॥
ઐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ ગંધં સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી ચંદન કંદુનો લેપ કરવો.

અક્ષત

ઐ અક્ષત્તમીમદંતહ્યવપ્રિયાઽઅધૂષત । અસ્તોષતસ્થ
માનવો વિપ્રાનવિષ્ણુયામતિયોજાન્નિવદ્રતહરી ॥ ઐ ભૂર્ભુવઃ
સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ । અક્ષતાન્સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી અક્ષત ચઢાવવા.

પુષ્પ

ઐ મનસઃ કામમાકૃતિવાન્નઃ સત્યમશીમદ્દિ । પશૂનાં-

रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः ॥ ॐ तस्मादश्वाऽअजाय-
तयेकेचोभयादतः । गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः ।
ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः पुष्पाणि समर्पयामि ॥

आ मंत्रथी पुष्प, मिल्की, तुलसी, दुर्वा विगेरे अर्पण करवां.

अभीक्ष्ण-गुलाल.

ॐ अहिरिवभोगैः पर्येतिबाहुं ज्या याहेतिपरिबाधमानः !
हस्तत्रोविश्वावयूनानिविद्वान्पुमान्पुमांसंपरिपातुविश्वतः ॥ ॐ
भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गायै नमः । परिमलद्रव्याणि समर्पयामि ॥

ओ मंत्रथी अभीक्ष्ण, गुलाल, सर्वोपधि, अत्तर, अर्गम विगेरे
सुगंधी द्रव्ये अर्पण करवां

धूप.

ॐ कर्दमेनप्रजाभूतामयिसंभवकर्दम । श्रियं वासयमे-
कुलेमातरंपद्ममालिनीं ॥ ॐ यत्पुरुषं वयं दधुः कतिधाव्यकरूपयन् ।
मुखं किमस्य कौवाहकाऽऊरूपादाऽउच्ये ते ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः
श्री दुर्गायै नमः । धूपं समर्पयामि ॥

ओ मंत्रथी धूप अर्पण करवां.

दीप.

ॐ आपः स्रजंतुस्निग्धानिचिकलीतवसमेगृहे । निचदेवी-
मातरं श्रियं वासयमेकुले ॥ ॐ ब्राह्मणोऽस्यमुखमासीद्वाहुराजन्यः
कृतः उरूतदस्ययद्वैश्यः पदभ्यां शूद्रोऽअजायत ॥ ॐ भूर्भुवः
स्वः श्री दुर्गायै नमः दीपं समर्पयामि ॥

ओ मंत्रथी धीतो दीपो कथो होय तेने यंदनना छांटा नष्ठाववा.
नैवेद्य.

ओक पात्रमां दूधसाकर अगर इणइणाहि तुलसीपत्र सहित

भूमी तेने जणथी प्रोक्षण करी नीयेना भंत्रेथी नैवेद्य अर्पण करवु.
 ॐ चंद्रांपुष्करिणींपुष्टि सुवर्णांहेममालिनीं सूर्यां
 हिरण्यमयीं लक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ ॐ चंद्रमामनसो
 जातश्चक्षोः सूर्योऽअजायत । मुखान्द्रश्चाग्निश्चप्राणाद्यायुर-
 जायत ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गाय नमः नवेद्यं समर्पयामि ॥

अ भंत्रेथी आस भुद्रावडे नीये प्रमाणे पांय आस अर्पण करवा.

ॐ प्राणायस्वाहा । ॐ अपानायस्वाहा । ॐ समानायस्वाहा ।
 ॐ व्यानायस्वाहा । ॐ उदानायस्वाहा । नैवेद्यमध्येपातीय
 उत्तरापोशनं । करप्रक्षालनं । आचमतीयं । कर्तुद्वर्तनाय
 चंदनं । मुखवासाफलदक्षिणां समर्पयामि ।

आरती.

नीयेना भंत्रेथी पुष्पवडे आरती वितारवी.

सर्व मंगल मांगल्ये शिवे सर्वाथसाधिके ।
 शरण्ये इयंस्वके गौरी नारायणि नमोस्तुते ॥
 सर्वरूपमयी देवी सर्व देवीमयं जगत् ।
 अतोहं विश्वरूपां त्वां नमामि जगदविक्राम ॥

नमस्कार

ॐ चंद्रां यः करिणींयष्टिपिंगलांपद्ममालिनीं । चंद्रां-
 हिरण्यमयींलक्ष्मीं जातवेदोमऽआवह ॥ ॐ नाभ्याऽआसी-
 दंतरिक्षं शीर्षगोद्यौः समवर्तत । पद्भ्यां भूमिदश
 श्रोत्रात्तथालोकांऽअकल्पयन् ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः श्री दुर्गाय
 नमः नमस्कारान्समर्पयामि ॥

आ भंत्रेथी नमस्कार करवा.

પ્રદક્ષિણા.

ૐ તામં ડઆવહજાતવેદો લક્ષ્મીમનપગામિની । યસ્યાં
હિરણ્યં પ્રભૂતં ગાવોદાસ્યો શ્વાન્વિદેયં પુરુષાનહં ॥ ૐ સત્તા-
સ્યાસન્પરિધયસ્ત્રિઃ સત્સમિધઃ કૃતાઃ । દેવા યદ્યજ્ઞં તન્વાના ડ-
શ્વઘ્નન્પુરુષં પશું ॥ ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ પ્રદક્ષિણાં
સમર્પયામિ ॥

એ મંત્રથી પ્રદક્ષિણા કરવી.

મંત્ર પુષ્પાંજલી.

ૐ યજ્ઞેનયજ્ઞમયજ્ઞં તદેવાસ્તાનિ ધર્માણિ પ્રથમાન્યાસન
તેહનાકં મહિમાનઃ સચંતયત્રપૂર્વે સાધ્યાઃ સંતિદેવાઃ ॥ ૐ
ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ શ્રી દુર્ગાયૈ નમઃ મંત્રપુષ્પાંજલિ સમર્પયામિઃ ॥

એ મંત્રથી જાંતે લાથવડે અંજલી ભરીને પુષ્પ ચઢાવવાં.

આ પ્રમાણે શક્તિપૂજન કર્યા બાદ બીજી શંક તેમ હોય તે
શક્તિના સહસ્ત્ર નામથી પુષ્પ ચઢાવવાં ત્યારબાદ પુસ્તક પૂજન
કરીને કથા વાંચવી શકે કરવી. [શક્તિનાં સહસ્ત્ર નામ કથામાં આપેલ
નથી તે પુસ્તક જુદું છે.]

પૂજાવિધિ સમાપ્ત.

ભગવતી પ્રેમીઓને અત્યંત ઉપયોગી પ્રાણુવાન પુસ્તકો

શ્રી ગુજરાતી ચંડીપાઠ	[ગુ. શ્લોક-અર્થ સાથે સચિત્ર]	૦૬૮
ભગવતી ભક્તરત્ન	[પ્રાચીન ભક્તોનાં ચરિત્રો]	૦૮૮
ભગવતી ગીતા	[ગુ. શ્લોક-ટીકા સાથે]	૦૮૮
નવરાત્ર વ્રતવિધિ	[વેદોક્ત અને પુરાણોક્ત પૂજાવિધિ]	૦૮
જ્યોતિદર્શન	[અર્વાચીન ભક્તોનાં ચરિત્ર]	૦૮૮
શક્તિ સહસ્ર પાઠ	[ભગવતી અને ગાયત્રીનાં હૃદયનાં નામ]	૦૮૮
શક્તિ સંતચરિત્ર	[પ્રાચીન અને અર્વાચીન સંતો]	૦૮૮
‘મા’નો મહિમા ભાગ ૧	[ભક્તચરિત્ર અને ભક્તની વાણી]	૦૮૮
શક્તિવિજય	[મોધદાયક મળગ વાર્તા]	૦૮૮
‘મા’નો મહિમા ભાગ ૨	[નવીન વિધવિધ ગરબા-ગરબી]	૦૮૮
શક્તિ-મહિમન	[ગુ. શ્લોક-ટીકા સાથે]	૦૮
દેવાંશી દુર્ગાદેવી	[મળગ સુંદર વાર્તા]	૦૮૮
શક્તિ-કથા	[પાંચ અધ્યાય. ગુ. શ્લોક ટીકા]	૦૮
શ્રી અંખિકા અંક	[શક્તિનો બીજ વર્ષનો ખાસ અંક]	૦૮૮
શ્રી બાલાંક	[શક્તિનો ત્રીજ વર્ષનો ખાસ અંક]	૦૮૮
રત્નદિવડાં	[ભક્તિવાન સ્ત્રી પુરુષનાં ચરિત્ર]	૦૮૮
સૌન્દર્યલહરી	[શંકરાચાર્યે કરેલ શક્તિ-સ્તુતિ]	૦૮૮
ભગવતી ભજનાવળી	[ચાલુ રાગનાં ગરબા, ગરબી, ગીતો]	૦૮૮
જગદંબા કવ્યામૃત	[ભક્ત ચતુરદાસ રચિત જુના હંદો]	૦૮૮
શ્રી બાલાર્ચનપદ્ધતિ	[બાલાની ઉપાસના વિધિ]	૦૮૮
નવરાત્રી ભજનાવળી	[થોડાક ગરબા-ગરબી]	૦૮૮
સુખોદવાટિકા	[મોધદાયક નાની વાર્તાઓ]	૦૮૮

દરેકનું પો. ખ. જુદું. વધુ માહિતી માટે પત્રવ્યવહાર કરો.

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર, સ્ટેશનરોડ-નડિયાદ

॥ श्री शक्तियै नमः ॥

卐 श्री शक्ति कथा 卐

अध्याय १ लो

व्यास उवाच ॥

એકદાહં કુરુશ્રેષ્ઠ કુર્વસ્તીર્થાટનં શુચિ ।
સંપ્રાપ્તો નૈમિષારણ્યં પાવનં મુનિ સેવિતમ્ ॥૧॥
પ્રણમ્યાહં મુનીન્સર્વાન્ સ્થિત સ્તત્ર વરાશ્રમે ।
ત્રિધિપુત્રાસ્તુ યત્રા સજ્જીવન્મુક્તા મહાવ્રતાઃ ॥૨॥

વ્યાસ-એક દિવસે હું તીર્થાટન કરતાં કરતાં મુનીઓએ
સેવેલા પવિત્ર નૈમિષારણ્યમાં જઈ ચઢ્યો. ત્યાં આગળ
જીવન્મુક્ત અને મોટા નિયમોને ધારણ કરનારા બ્રહ્મના
પુત્રો બીરાજેલા હતા. તેમને પ્રણામ કરીને હું આસન
પર બેઠો. (૧-૨)

કથા પ્રસંગ એવાસી સત્ર વિપ્ર સમાગમે ।
જમદગ્નિસ્તુપપ્રચ્છમુનીનેવં સમાસ્થિતઃ ॥૩॥

એ સમયે બ્રાહ્મણોના સમાગમમાં કથાનો પ્રસંગ
ચાલતો હતો. તેમાં ત્યાં બેઠેલા જમદગ્નિ મુનિએ બીજા
મુનિઓને પૂછ્યું કે, (૩)

જમદગ્નિ ઉવાચ ॥

સંદેહોઽસ્તિ મહાભાગ મમ ચેતસિતાપસાઃ ।

સમાજેષુ મુનિનાં વૈ નિઃસંદેહો ભવામ્યહમ્ ॥૪॥

“હે ભાગ્યશાળી તપસ્વીઓ ! મારા ચિત્તમાં એક સંદેહ છે તો તે સંદેહ મુનિઓના સમાજમાં મટવો જોઈએ. (૪)

બ્રહ્મા વિષ્ણુ સ્તથા રુદ્રો મધ વા વરુણોઽનન્ત્રઃ ।

કુબેરઃ પવનસ્ત્વષ્ટા સેનાનીશ્રગણુધિપઃ ॥૫॥

સૂર્યોઽશ્વિનીભગઃ પપા નિશાનાથો ગ્રહાસ્તથા ।

આરાધનીયતમઃ કોઽવવાંછિતાર્થકૃત્તપ્રદઃ ॥૬॥

મુખસેવ્યશ્ચસતતં ચા શુતોપશ્ચમાનદાઃ ।

બ્રવંતુમુનયઃ શીઘ્રં સવક્ત્રાઃ સંશિત વ્રતાઃ ॥૭॥

બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, રુદ્ર, ઇંદ્ર, વરુણ, અગ્નિ, કુબેર, પવન, ત્વષ્ટા, કાર્તિકેય, ગણુપતિ, સૂર્ય, અશ્વિનીકુમાર, ભગ, પૂષા, ચંદ્ર અને ગ્રહો આ વિગેરેમાં અત્યંત આરાધના કરવા જેવા, ઈચ્છીત ફળ આપનાર; તેમજ જેની સેવા મુખેથી થઈ શકે તે તુરત પ્રસન્ન થાય તેવા દેવ કોણ છે ? તે મને હે મુનિઓ જલદી કહો ?” (૫-૬-૭)

એવં પ્રશ્નેકૃતે તત્ર લોમશે વાક્યમબ્રવીત્ ।

જમદગ્ને શ્રીણુવૈતદ્યત્પૃષ્ઠવૈ ત્વયાધુના ॥૮॥

આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછતાં લોમશમુન બોલ્યા કે, “હે
જમદગ્નિ ! તમે જે હમણું પૂછ્યું તે વિષે સાંભળો. (૮)

એવનીયતમા શક્તિ સર્વેષાં શુભમિચ્છતામ્ ।

પરા પ્રકૃતિરઘા ચ સર્વગા સર્વદા શિવા ॥૯॥

દેવાનાં જનની સૈવ બ્રહ્માદીનાં મહાત્મનામ્ ।

આદિ પ્રકૃતિર્મૂલં સા સંસાર પાદપસ્યતૈ ॥૧૦॥

પોતાનું શુભ ઇચ્છનારા સર્વ લોકોએ શક્તિનું અત્યંત
આરાધન કરવું જોઈએ. પરમ પ્રકૃતિ સર્વનાં આદિ,
સર્વસ્વ પદ, સર્વ શુભ આપનાર અને મંગલરૂપ એ શક્તિજ
બ્રહ્માદિક મહાત્મા દેવતાઓની મા છે. એ આદિ પ્રકૃતિજ
આ સંસારરૂપ વૃક્ષનું મૂળ છે. (૯-૧૦)

સ્મૃતા ચોચ્ચારિતા દેવી દદાતિ કિલ્લવાંછિતમ્ ।

સર્વદૈવાઙ્ઘ્રિચિત્તા આ વરદાનાય સેવિતા ॥૧૧॥

તેનું સ્મરણ કરવાથી તથા નામ લેવાથી પણ વાંચ્છિત
ફળ આપે છે. જો તે શક્તિની સેવા કરીએ તો વરદાન
આપવાને માટે તેમનું ચિત્ત આપણા પર સર્વદાયે આર્દ્રજ
રહે છે.” (૧૧)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

પૂજનં પરયા ભક્ત્યા તસ્યા એવ વિધાનતઃ ।

મહાલક્ષ્મીર્મહાકાલી તથા મહાસરસ્વતી ॥૧૨॥

ઉચ્ચરી સર્વ ભૂતાનાં સર્વકારણ કારણમ્ ।

સર્વ કામાર્થદા શાંતા સુખસેવ્યા દયાન્વિતા ॥૧૩॥

આ સંબંધમાં વ્યાસમુનિ જોડ્યા કે, “મહાલક્ષ્મી, મહાકાળી અને મહાસરસ્વતી એ ત્રણ જેનાં સ્વરૂપ છે તે ઇશ્વરી સર્વ પદાર્થોના કારણોનાં પણ કારણ રૂપ છે. સર્વ પુરૂષાર્થોને આપનાર, સહજ ભાવથી જેની સેવા થઈ શકે તેવી દયાળુ શક્તિની પરમભક્તિથી વિધિસહીત પૂજા કરો. (૧૨-૧૩)

નામોઽચારણુ માત્રેણ વાંછિતાર્થ ક્ષત્રપ્રદા ।

દેવૈરાધિતા પૂર્વે બ્રહ્મ વિષ્ણુ મહેશ્વરૈઃ ॥૧૪॥

મોક્ષ કામૈશ્વ વિવિધૈસ્તાપ સૈર્વિજીતાત્મભિઃ ।

અસ્પષ્ટમ પિયન્નામ પ્રસંગે નાવિભાષિતમ્ ॥૧૫॥

દદાતિ વાંછિતાનર્થાન્દુર્લભાનપિ સર્વથા ॥૧૬॥

ફક્ત નામના ઉચ્ચારણુ માત્રથી સઘળા મનોરથ પૂર્ણ કરનારાં એ ઇશ્વરીનું પૂર્વે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ તથા મહેશ્વરે અને મોક્ષની ઇચ્છાવાળા અનેક જીતેન્દ્રિય તપસ્વીઓએ પણ આરાધન કર્યું હતું. એ શક્તિનું કદી અસ્પષ્ટ રીતે કેાઈ પ્રસંગે નામ જોડી જવાયું હોય તો પણ તે ધારેલાં દુર્લભ મુખ આપે છે.” (૧૪-૧૫-૧૬)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવત પુરાણે શ્રી શક્તિકથાયાં

પ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥૧॥

[અધ્યાય પૂર્ણ થયા પછી જગદંબાની જગ્ન જોડવા]

અધ્યાય ૨ જો

વ્યાસ ઉવાચ ॥

ઇતિહાસં પ્રવક્ષ્યામિ શ્રાણ્વાંતુ મુનયઃ શુભમ્ ।
અક્ષરોચ્ચારણા દેવ યથા પ્રાપ્તં દ્વિજેનવે ॥૧॥

વ્યાસ-હે મુનિઓ ! એક બ્રાહ્મણને અક્ષરના
ઉચ્ચારણથીજ જે ક્ષણ મળ્યું હતું તે વિષે એક ઇતિહાસ
કહું છું તે સાંભળો. (૧)

કેસલેપુદ્વિજઃ કશ્ચિદેવદત્તેતિવિશ્રુતઃ ।
અનપત્યશ્ચકારેષ્ટિં પુત્રાય વિધિપૂર્વકમ્ ॥૨॥

કેસલ દેશમાં એક દેવદત્ત નામનો પ્રખ્યાત બ્રાહ્મણ
હતો તેણે પોતે અપુત્ર હોવાને લીધે વિધિપૂર્વક
જગદંબાનું પૂજન કર્યું હતું. (૨)

તમસાતીરમાસ્થાય કૃત્વા મણ્ડપ મુત્તમમ્
દિગ્ગજનાદૃય વેદજ્ઞાન્સત્રકર્મ વિશારદાન્ ॥૩॥

આ બ્રાહ્મણે તમસા નદિને કાંઠે ઉત્તમ મંડપ બાંધી
વેદ જ્ઞાનનારા અને યજ્ઞ પૂજના કામમાં અત્યંત નિપુણ
બ્રાહ્મણોને બોલાવ્યા હતા. (૩)

તદાઽસ્ય સ્વરભંગોઽભૂતકૃતેશ્વાસે મહુર્મુહઃ ।
દેવદત્તશ્ચ કેાપાઽઽશુ ગોભિલં પ્રત્યુવાચહ ॥૪॥

તે જગદંબાના પૂજન સમયે પધારેલા બ્રાહ્મણોમાંથી
એક ગોલિલ નામના બ્રાહ્મણને વારંવાર ધ્યાન ભરાઈ જતાં
મંત્રોચ્ચારના સ્વરમાં ભંગ થયો તેથી દેવદત્તને કેાપ
વધ્યો અને તેણે કહ્યું કે, (૪)

મૂર્ખોઽસિ મુનિમુખ્યાઘ સ્વરભંગ સ્તવયાકૃતઃ ।
કામ્યકર્મણિ સંજને પુત્રાર્થે યજતશ્ચમે ॥૫॥

“હું મુનિ ! હું પુત્રને વાસ્તે જગદંબાનું સકામ પૂજન
કરું છું ને તેમાં તમે ભૂલ કરી માટે તમે મૂર્ખ છો.” (૫)

ગોલિલસ્તુ તદોવાચ દેવદત્તં સુકોપિતઃ ।
મૂર્ખસ્તે ભવિતા પુત્રઃ શઠઃ શબ્દ વિવર્ણિતઃ ॥૬॥

દેવદત્તનું આ વચન સાંભળતાં જ ગોલિલ મહાત્માએ
ક્રોધ કરીને શાપ આપ્યો કે, “હું દેવદત્ત ! તેં મને મૂર્ખ કહ્યો
માટે તને શઠ અને શબ્દ વગરનો પુત્ર ઉત્પન્ન થશે ” (૬)

વરદ્યુત્પાવચનં તસ્ય ગોલિલસ્ય મહાત્મનઃ ।
શાપાદભીતો દેવદત્તસ્તમુવાચાતિ દુઃખિતઃ ॥૭॥

મહાત્મા ગોલિલનું એ વચન સાંભળી શાપથી
બહીનેલા અને અતિ દુઃખ પામેલા દેવદત્તે તે મહાત્માને
પ્રાર્થના કરી કે, (૭)

દેવદત્ત ઉવાચ ॥

કૃપાં કુરુ મહાભાગ શાપસ્થાનુગ્રહં પ્રતિ ।
દીનોઽદ્ધારણુ શક્તોઽસિ પતામિતવપાદયોઃ ॥૮॥

“ હે ભાગ્યશાળી ! શાપનો અનુગ્રહ કરવાને વાસ્તે કૃપા કરો. રાંકનું રક્ષણ કરવાને તમે સમર્થ છો માટે હું તમારા પગે પડું છું.” (૮)

દયાવાન્ગોભિન્ન સ્ત્વાહ દેવદત્તં સુ દુઃખિતમ્ ।

મૂર્ખો ભૂત્વાસુતસ્તે વૈ વિદ્વાનપિ ભવિષ્યતિ ॥૯॥

પગે પડેલા દેવદત્તપર દયા આવવાને લીધે ગોભિલ નહાતમાએ જણાવ્યું કે; “તારો પુત્ર પ્રથમ તો મૂર્ખ થશે પરંતુ પાછળથી જગદંબાની કૃપાએ કરીને વિદ્વાન પણ થશે.” (૯)

કીર્ત્તેદત્તવરઃ સોઽયમુદિતો દ્વિજર્પણઃ ।

કષ્ટિં સમાપ્યવિગ્રાન્તૈ વિસમર્જયથાવિધિ ॥૧૦॥

આ પ્રમાણે વરદાન મળવાથી તે દેવદત્ત રાજ થયો અને તેણે વિધિપૂર્વક શ્રી જગદંબાનું પૂજન પૂર્ણ કરીને ગ્રામ્યણોને દક્ષણા આપીને વિદાયગીરી આપી. (૧૦)

કાલેન કિયતાલસ્ય ભાર્યા રૂપવતી સતી ।

ગર્ભદધાર કાલે સા રોહિણી રોહિણી સમા ॥૧૧॥

કેટલોક સમય વીત્યા બાદ તેની સતી, રૂપાળી અને રોહિણી નક્ષત્ર જેવી રોહિણી નામની સ્ત્રીને જગદંબાની કૃપાએ કરીને ગર્ભ રહ્યો. (૧૧)

શુભોદ્ધિ સુપુત્રે પુત્રં રોહિણી રોહિણી યુતે ।

દિને લગ્નેશુભેઽત્યર્થ જાતકર્મ ચ કારસઃ ॥૧૨॥

પુત્રદર્શન કંકૃત્વા નામકર્મ ચ કારચ ।

ઉતથ્ય ઇતિ પુત્રસ્ય કૃતં નામ પુરાવિદા ॥૧૩॥

તે રોહિણીએ રોહિણી નક્ષત્રવારા સારા દિવસમાં અને અત્યંત ઉત્તમ સમયમાં પુત્રનો જન્મ આપ્યો. પુત્રનું દર્શન કર્યા બાદ દેવદત્તે નામકર્મ કરીને તે પુત્રનું નામ 'ઉતથ્ય' એવું રાખ્યું. (૧૨-૧૩)

અચાષ્ટમે તથા વર્ષે શુભેષુ શુભ વાસરે ।

તસ્યોપનયનં કર્મ ચ કારવિધિવત્પિતા ॥૧૪॥

આ ઉતથ્યને આઠમું વર્ષ બેસતાં સારા દિવસ જોઈને તેને ઉપનયન સંસ્કાર કર્યો એટલે કે જનોઈ લીધી. (૧૪)

વેદમધ્યાપયામાસ ગુરુસ્તવે વ્રતે સ્થિતમ્ ।

નોઅ્ય ચારતથોતથ્યઃ સંસ્થિતો મુઘ્ધવ તદા ॥૧૫॥

વ્રતમાં રહેલા આ ઉતથ્યને ગુરુએ વેદ ભણાવવા માંડ્યા પરંતુ મૂર્ખની પેઠે બેસી રહેલા ઉતથ્યે ગુરુના કહેવા પ્રમાણે ઉત્તર કર્યો નહિ. (૧૫)

એવં કુર્વન્સદાઽભ્યાસં જાતો દ્વાદશ વાર્ષિક ।

ન વેદ વિધિવત્કર્તુઃ સંધ્યાવંદનકવિધિમ્ ॥૧૬॥

આ પ્રમાણે નિરંતર અભ્યાસ કરતાં તે બાર વર્ષનો થયો તો પણ તેને વિધિઅહિત સંધ્યા કરવાનું આવડ્યું નહિ. (૧૬)

જહાસલોકસ્તં વિદ્યં યત્ર તત્ર ગતં વને ।

પિતામાતાનિ નિંદાથ મૂર્ખં તમતિભત્સચિન્ ॥૧૭॥

આ ઉત્તર્ય મૂર્ખ હોવાથી તે જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં આશ્રમના સર્વ લોકો તેને હસવા લાગ્યા. તેનાં માતપિતા પણ તેને નિંદવા લાગ્યા. (૧૭)

નિંદિતોઽથજનૈઃ કામાંપિતૃશ્યામથબાંધવૈઃ ।

વૈરાગ્યમ ગમદ્વિષ્ણુ જગામ વનમપ્યસૌ ॥૧૮॥

પોતાને આ પ્રમાણે સમાજ, માતપિતા તથા બાંધવો વિગેરે નિંદતાં જોઈને આ ઉત્તર્ય વૈરાગ્ય પામીને જંગલમાં જતો રહ્યો. (૧૮)

ગંગાતીરે શુભેસ્થાને કૃત્વોટજમનુત્તમમ્ ।

વન્યાંઙ્ગુત્તિં ચ સંકલ્પ્ય સ્થિત સ્તત્ર સમાહિતઃ ॥૧૯॥

જંગલમાં આવીને ગંગાજીના કાંઠે સારા સ્થાનમાં ઙુંપડી બેઠી ફળ-મૂળ ખાઈને તે રહેવા લાગ્યો. (૧૯)

નિયમં ચ પરકૃત્વાના સત્યં પ્રજ્ઞવીમ્યહમ્ ।

સ્થિત સ્તત્રાશ્રમે રમ્યે બ્રહ્મચર્યવ્રતોહિસઃ ॥૨૦॥

“હું કદી અસત્ય બોલીશ નહિ.” આ પ્રમાણેના નિયમને ધારણ કરીને બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળતાં તે રમણીય ઉપવનમાં રહેવા લાગ્યો. (૨૦)

સોઽકરોતપ્રાતરુત્થાય યત્કિંચિદંત ધ્રાવનમ્ ।

સ્નાનં ચ શૂદ્રવત્તત્રગંગાયાં મંત્ર વર્જિતમ્ ॥૨૧॥

તે પ્રભાતમાં ઉઠીને ગમે તેવું દાતણ કરી લેતો અને શૂદ્રની પેઠે ગંગામાં મંત્રરહિત સ્નાન કરી લેતો હતો. (૨૧)

નાહિતંકસ્ય ચિત્કુર્યાન્નતથાઽવિહિતંકવચિત્ ।

મુખંસ્વપિતિતત્રૈવ નિર્ભયશ્ચિંતયન્નિતિ ॥૨૨॥

કદામેમરણ્યું ભાવિ દુઃખં જીવામિકાનને ।

જીવિતંધિકચ મૂર્ખસ્યતરસામરણ્યું ધ્રુવમ્ ॥૨૩॥

તે કોઇનું હિત કે અહિત કાંઈપણ નહિ કરતાં નિર્ભય થઈને ગમે ત્યાં સૂઈ રહેતો અને વિચાર કર્યા કરતો કે “મારું મરણ ક્યારે થશે ? હું વનમાં દુઃખથી જીવું છું. મૂર્ખના જીવવાને પણ ધિક્કાર છે. મને હવે તુરંત મોત આવે તો સારું.” (૨૨-૨૩)

એવં વિધાન્વિતર્કાંસ્તુકુર્વાણોઽહર્નિશં દ્વિજઃ ।

કાલાતિત્રાહનં શાંતશ્ચકાર વિજને વને ॥૨૪॥

આમ રાત્રિ-દિવસ વિચાર કરતાં એ શાંતપણે નિર્જન વનમાં ખોતાનું જીવન વિતાવવા લાગ્યો. (૨૪)

જનાતિ તસ્યવિતતંવ્રતમેવલોકઃ સત્યવદત્યપિમુનિઃ

કિલ્લનામ જાતમ્ ।

જાતંચશશ્ચસકલેષુ જનેષુ કામં સત્યવ્રતોઽયમનિશાંન

મૃષાભિભાષી ॥૨૫॥

લોકો તેના સત્ય બોલવાના પાકા નિયમને જાણવા

લાગ્યા જેથી તેનું 'સત્યતપા' એવું નામ પડી ગયું. આ પ્રાક્ષણુ નિરંતર સાચુંજ બોલે છે, બોલું બોલતો નથી એવા પ્રકારની તેની કીર્તિ સર્વ લોકોમાં થઈ ગઈ. (૨૫)

नेनातिकृप्टेन शरेणुविद्धः कोत्रः किरातेन धनुर्धरेण ।
पत्रायमानोऽस्यविडवत्तश्चमुनेःसमीपंविद्रुनोऽजगाम ॥२६॥

એક દિવસે ભીલના ધનુષ્ય બાણથી વિંધાયેલા અને ભયથી વિડવજ થયેલા એક સૂવર દોડતો દોડતો સત્યતપાની પાસે આવ્યો. (૨૬)

अग्रेनान्तरधिरार्द्र दंडदृष्टवासुनिःसूकरमाशुविद्धम् ।
दयामिवेशादतिकंपमानः सारस्वतंभीजमथोऽव्ययार ॥

તુરંત વિંધાયેલા અને લે હીથી ભીંજાયેલા એ સૂવરને જોઈ દયાના આવેશથી પોતાને અત્યંત ધ્રુજરી છૂટતાં એ પ્રાક્ષણુના મુખમાંથી 'ઐ ઐ' એવા અક્ષર બોલાઈ ગયા. (૨૭)

अज्ञातपूर्वं च तथा श्रुतं च दैवान्मुमेवैसमुपागतं च ।
न ज्ञातवान्भीजम सौ विभूढोऽममञ्ज

शोके स मुनिर्मडात्मा ॥२८॥

કોઈ દિવસ નહિ જાણેલું અને નહિ સાંભળેલું છતાં પણ દૈવયોગથીજ એ સરસ્વતીનું બીજ મુખમાંથી નીકળી ગયું. તેની મૂઠપણાને લીધે તેને ખબર પણ રહી નહિ. અને સૂવરને જોઈને દયાળુ સત્યતપા શોકમાંજ ડૂબી ગયો. (૨૮)

કેલઃ પ્રવિશ્યાડશ્રમ મંડલંતદગતોઃ

નિકુંજે પ્રવિલીયગૃહમ્ ।

અપ્રાપ્ત માર્ગો દદ નિર્વિણ્ણુચેતાઃ

પ્રવેપમાનઃ શરપીડિતત્વાત્ ॥૨૯॥

તતઃ ક્ષણાદાકરણાંતકૃષ્ટંચાપંદધાનોડતિકરાલ્લદેહઃ ।

પ્રાપ્તસ્તદંતેસ ચ મૃગ્યમાણો નિપાદરાજઃ

કિલકાલએવ ॥૩૦॥

પેલો સુવર પણ બહુજ કાયર થયેલો અને બાણની ખીડાથી ધ્રુજતો આશ્રમમાં બીજે માર્ગ નહિ જડવાથી નિકુંજમાં સંતાપ ગયો. ને પછી થોડીવારમાંજ જેચેલા ધનુષ્યવાળો સાક્ષાત્ કાળ સરખો પારધિ સૂવરને શોધતો શોધતો સત્યતપા પામે આવી પહોંચ્યો. (૨૯-૩૦)

દૃષ્ટ્વા મુનિંતત્ર કુશાસને સ્થિત નામ્નાતુ

સત્યવ્રતમ દ્વિતીયમ્ ।

વ્યાધઃ પ્રણમ્ય પ્રમુખે સ્થિતોડસૌપ્રગ્જઞકેલઃ

કવગતો દ્વિજેશ ॥૩૧॥

દર્શના આસન પર બેઠેલ સત્યતપાને પારધિએ પ્રણામ કરીને પૂછ્યું કે; “હે બ્રાહ્મણોમાં ઉત્તમ મુનિ! સૂવર ક્યાં ગયો?” (૩૧)

તેનેનિપ્રૃષ્ઠઃ સ મુનિર્મહાત્મા વિતર્કમક્ષઃ

પ્રબભુવકામમ્ ।

સત્યતતમેઽધભવેન્ન ભક્ષં ન દદૃ

ધત્યુચ્યરિતે ન કિંવૈ ॥૩૨॥

ગતોઽવકોલઃ શરવિક્ષ દેહઃ કથં અત્રીમ્યધ

મૃષાઽમૃષાવા ।

યુધાદિતોઽયં પરિપ્રચ્છતીવ દષ્ટવાહ-

નિષ્યત્યપિસૂકરંવૈ ॥૩૩॥

આ પ્રમાણે પારધિએ પૂછતાં તે સત્યતપા વિચાર-
માગરમાં ડુબી ગયો કે, “સૂવરને મેં હીઠો છે અને જે
હવે હું એ સૂવરને નથી હીઠો કહું તો મારો મત્ય
બોલવાનો નિયમ તૂટે છે. તો મારે સાચું બોલવું કે ખુટું
બોલવું ? જે હીઠો છે કહીશ તો આ પારધિ તેને માર્યા
વિના મૂકશે નહિ.” (૩૨-૩૩)

બાણાહતં ત્રીક્ષ્યદ્યાન્વિતં ચ કોલંતદં તે

મમુદાત્દતંવચઃ ।

તે ન પ્રસન્નાનિજ બીજતઃ શિવાવિધાં

દુરાર્પાપ્રદહૌચતસ્મૈ ॥૩૪॥

આવું ધર્મસંકટ આવતાં જે સમયે સૂવરને બાણથી
વધાયેલો જોતાં જે બીજનો ઉચ્ચાર તેણે કર્યો હતો તે

બીજના પ્રભાવથી પ્રસન્ન થયેલાં શ્રી સરસ્વતી દેવીએ આ
પ્રાહ્મણને હુલ્લ વિદ્યા આપી. (૩૪)

બીજેચ્ચારણુતોદેવ્યા વિદ્યાપ્રસ્ફુરિતાઽખિલા ।

વાલ્મીકેશ્ચ યથા પૂર્વં તથા સહ ભવત્કવિઃ ॥૩૫॥

જેમ પૂર્વે વાલ્મીકી ઋષિને એકાએક વિદ્યા સ્ફુરી
હતી તેમ દેવીના બીજના ઉચ્ચારણુને લીધે આ સત્યતપાને
સઘળી વિદ્યા સ્ફુરિત થઈ અને તેથી તે એ સમયેજ
કવિ થઈ ગયો. (૩૫)

યા પશ્યતિ ન સા જૂને યા જૂને સા ન પશ્યતિ ।

અહોબ્યાધસ્વકાર્યાર્થિન્ કિં પૃચ્છસિ પુનઃ પુનઃ ॥૩૬॥

તેણે પારધિને જવાબ આપ્યો કે, “હા પારધિ !
જ્યારે કે જે દેખે છે તેનો બોલવાનો સ્વભાવ તથા અને
જુલ કે જે બોલે છે તેનો જવાબનો સ્વભાવ તથા. માટે
વારંવાર તું મને શું પૂછે છે ? ” (૩૬)

ઇત્યુક્તસ્તુ તદા તે ન ગતોઽસૌપશુહા પુનઃ ।

નિરાશઃ સૂકરેતસ્મિન્પરાવૃત્તો નિજલયે ॥૩૭॥

સત્યતપાના આવા જવાબથી પારધિ સૂવરની આશા
છોડી દઈને પાછો ફરી પોતાને ઘેર ગયો. (૩૭)

પ્રાહ્મણુસ્તુ કવિર્જાતઃ પ્રાચેત સર્ધવા પરઃ ।

પ્રસિદ્ધઃ સર્વલોકેષુ નામ્ના સત્યવ્રતો દ્વિજઃ ॥૩૮॥

અકિતની કૃપાએ કરી ત્યારપછી આ બ્રાહ્મણ બીજા વાલ્મિકી જેવો કવિ થયો અને 'સત્યવ્રત' આ નામથી સર્વ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ થયો. (૩૮)

સારસ્વતં તતો બીજં જળપ વિધિપર્વકમ્ ।

પંડિતશ્ચાતિ વિખ્યાતો દ્વિજેઽ સૌ ધરણીતલે ॥૩૯॥

આ સત્યવ્રત પંડિતે વિધિસહિત સરસ્વતીના બીજનો જપ કરવા માંડ્યો અને જેથી તે પૃથ્વીમાં અતિ પ્રખ્યાત થયો. (૩૯)

નતચ્છ્રુત્વા સદનં તસ્ય સમાગમ્ય તદાશ્રમે ।

એનત્યક્તઃ પુરાતેન ગૃહંનીતોઽનિ માનિતઃ ॥૪૦॥

ત્યારપછી તેના પિતાશ્રી કે જેણે તેનો ત્યાગ કર્યો હતો તેણે પુત્રની કીર્તિ સાંભળી જેથી તેના આશ્રમમાં આવી બાળા માનશ્રી પાછો પોતાને ઘેર તેડી ગયો. (૪૦)

પ્રતિપર્વં સુ ગાયંતિ બ્રાહ્મણાં વદઃ સદા ।

આખ્યાનંચાતિ વિસ્તીર્ણું સ્તુવંતિ મુનયઃ કિશ્ન ॥૪૧॥

આ સત્યવ્રતની કથાને બ્રાહ્મણો સદા પ્રત્યેક પર્વણીમાં કોઈ છે તથા મુનિઓ પણ અનિ વિસ્તારવાળી આ કથાના પાઠ કરે છે. (૪૧)

તસ્માદ્રાજન્સદાસેવ્યા પૂજનીયા ચ ભકિતઃ ।

આદિશકિતઃ પરાદેવી જગતાં કારણુહિસા ॥૪૨॥

આથીજ જગતનાં કારણરૂપ એ આદિશક્તિ પરમ-
દેવીનુંજ ભક્તિથી સદા એવન અને પૂજન કરવું
જોઈએ. (૪૨)

સ્મૃતા સંપૂજિતા ભક્ત્યાધ્યાતા ચોચ્યારિતારુણા ।
દદાતિ વાંછિતાનર્થાન્કામદા તેન કીત્યતે ॥૪૩॥

શક્તિનું ભક્તિપૂર્વક સ્મરણ, પૂજન, ધ્યાન, ઉચ્ચારણ
અને સ્તુતિ કરવાથી વાંછિત સુખ આપે છે જેથી તે
શક્તિ કામદા પણ કહેવાય છે. (૪૩)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં
દ્વિતિયોઽધ્યાયઃ ॥૨॥

અધ્યાય ૩ જો

જનમેજય ઉવાચ ॥

મહિમાનં તથાંઽખ્યાયા વદ વિસ્તરતોમમ ।

શ્રુત્વાદેવ્યાશ્ચરિત્રં વૈકુર્વેમખમનુત્તમમ ॥૧॥

જનમેજય કહે —“હે વ્યાસ ! જગદંખાનો મહિમા વિસ્તારથી કહો કે જે ચરિત્ર સાંભળીને હું જગદંખાનું પૂજન કરું.” (૧)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

કેસલેપુનૃપથ્રેષ્ઠઃ સૂર્યવંશ સમુદભવઃ ।

પુષ્પપુત્રો મહાતેજઃ ધ્રુવસંધિરિતિસ્મૃતઃ ॥૨॥

ધર્માત્મા સત્ય સંઘશ્ચ વાર્ણાશ્રમ હિતેરતઃ ।

અયોધ્યાયાં સમૃદ્ધાયાં રાજ્યં ચક્રે શુચિન્નતઃ ॥૩॥

વ્યાસ કહે છે—“હે રાજા ! પૂર્વે કેસલ દેશમાં પુષ્પનો હીકરો ધ્રુવસંધિ નામે મહા તેજસ્વી અને સૂર્યવંશી મોટો રાજા હતો. તે ધર્માત્મા, પ્રતિજ્ઞા પાળનાર, વર્ણ તથા આશ્રમોનું હિત કરવામાં તત્પર અને પવિત્ર નિયમ-વાળો અયોધ્યા નગરીમાં રાજ્ય કરતો હતો. (૨-૩)

મનોરમા ધર્મપત્ની સુરુપાડતિ વિચક્ષણા ।

લીલાવતી દ્વિતીયા ચ સાડપિરૂપગુણાન્વિતા ॥૪॥

તેને મનોરમા નામની મોટી રાણી સુંદર રૂપવંતી
અને અત્યંત વિચક્ષણ હતી તેમ લીલાવતી નામની નાની
રાણી પણ રૂપાળી અને ગુણવાળી હતી. (૪)

તથોઃ સુદર્શનોઽજ્યેષ્ઠો લીલાવત્યાઃ મુતઃ શુભઃ ।

શત્રુજિત્સંજ્ઞકઃ કામંચાકુ વાકયો યભૂવહ ॥૫॥

આ રાણીઓમાં મનોરમાનો પુત્ર સુદર્શન મોટો હતો
અને લીલાવતીનો પુત્ર શત્રુજિત નાનો હતો. તે બંને
મધુર બોલતો હતો. (૫)

એવં ગચ્છતિ કાલેતુ ધ્રુવસંધિ નૃપોત્તમઃ ।

જગામ વન મધ્યેઽસૌ મૃગયાભિરતઃ સદા ॥૬॥

આ પ્રમાણે કેટલોક સમય જતાં સર્વદા મૃગયા કરવામાં
રૂચિવાળો ધ્રુવસંધિરાજ એક દિવસે વનમાં ગયો. (૬)

ઉત્પપાત તતઃ સિંહો નૃપસ્યો પરિ દારુણુઃ ।

સોઽપિ કૂર નૈખાગ્રૈશ્ચ નત્રાઽઽગત્ય વિદારિતઃ ॥૭॥

ત્યાં એક સિંહ રાજા ઉપર તરાપ મારી અને નખોની
તીક્ષ્ણ અણીઓથી તેને ફાડી નાખ્યો. (૭)

પરલોક ગતં ભૂપં શ્રુત્વા તે મંત્રિસત્તમાઃ ।

સંસ્કારં કારયામામુર્ગત્વા તત્ર વનાંતિકે ॥૮॥

મંત્રીઓએ રાજાને પરલોકમાં ગયો સાંભળી વનમાં
જઈ તેના દાહાદિક સંસ્કાર કરાવ્યા. (૮)

પ્રજ્ઞઃ પ્રકૃતયશ્ચૈવ વસિષ્ઠશ્ચ મહામુનિઃ ।

મુઃર્શનં નૃપંકર્તું મંત્ર ચક્રુઃ પરસ્પરમ્ ॥૯॥

મોટાપુત્ર મુદર્શનને ગાદીએ બેસાડવા માટે પ્રજ્ઞ, કારભારીઓ અને મહામુનિ વસિષ્ઠ વિચાર કરવા લાગ્યા. (૯)

કૃતે મંત્રે મંત્રિ વૃક્ષે યુધાજિત્નામ પાર્થિવઃ ।

તત્રાઽઽજગામ તરસા શ્રુત્વા તૂજજયિની પતિઃ ॥૧૦॥

મૃતંજમાતરં શ્રુત્વા લીલાવત્યાઃ પિતાતદા ।

તત્રાઽઽજગામ ત્વરિતો દૌહિત્રપ્રિય કામ્યયા ॥૧૧॥

વીરસેન સ્તથાઽઽયાતઃ મુદર્શન હિતેચ્છયા ।

કાલગાપિ પતિ શ્ચૈવ મનોરમા પિતા નૃપઃ ॥૧૨॥

આ પ્રમાણે વૃદ્ધ મંત્રીઓ વિચાર કરતા હતા ત્યાં લીલાવતીના પિતા ઉજ્જન પતિ યુધાજિત અને મનોરમાનો પિતા કલિંગપતિ વીરસેન બંને જણા પોતપોતાના દૌહિત્રને ગાદીએ બેસાડવા માટે આવી પહોંચ્યા. (૧૦-૧૧-૧૨)

સંમર્દસ્ત્રસંજાતઃ કથાદે સમુપરિથતે ।

યુધાજિ દ્વીરસેનશ્ચ યુદ્ધકામૌ બસૂવતુઃ ॥૧૩॥

ગાદી માટે માંહિમાંહે કળઓ ઉત્પન્ન થતાં ત્યાં ભારે ધમાલ થઈ રહી અને યુધાજિત તથા વીરસેન, એ બંને રાજાઓ યુદ્ધ કરવા સારૂ સજ્જ થયા. (૧૩)

સંગ્રામે સંવૃતે તત્ર યુધાન્જિત્પૃથિવીપતિઃ ।

જઘાન વીરસેન તંબાણેસ્તીન્નૈઃ સુદારુણૈઃ ॥૧૪॥

આ પ્રમાણે બન્ને વચ્ચે સંગ્રામ ચાલતાં યુધાન્જિત રાજ્યે અત્યંત દારૂણ તીવ્ર બાણોથી વીરસેનને માર્યા. (૧૪)

મનોરમા હતં શ્રુત્વાપિતરં રણમૂર્ધનિ ।

ભય વસ્તાડ્ય સંજતા પિતૃવૈર મનુસ્મરન્ ॥૧૫॥

હનિષ્યતિ યુધાન્જિદ્વૈ પુત્રં મમ દુરાશયઃ ।

રાજ્ય લોભે ન પાપાત્મા સેતિ ચિંતા પરાઽભવત્ ॥૧૬॥

પોતાના પિતાને યુદ્ધમાં મરણ પામેલા જાણતાં મનોરમા ભય પામવા લાગી અને તેણી ચિંતા કરવા લાગી કે, “પાપી અને દૂર અંતઃકરણવાળો યુધાન્જિત મારા પિતાનું વૈર સાંભળીને રાજ્યના લોભથી મારા પુત્રને પણ મારી નાખશે.” (૧૫-૧૬)

મૃતિ સંચિત્ય સા બ્રાહ્મ વિદલ્લંચાનિ માનિનમ્ ।

સમાહૂય તમે કાંતે પ્રોવાચ બહુ દુઃખિતા ॥૧૭॥

આમ વિચાર કરીને તેણે વિદલ્લ નામના મંત્રીને બોલાવી બહુ દુઃખથી જણાવ્યું કે, (૧૭)

પિતામેનિહતઃ સંખ્યે પુત્રોઽયં બાલકસ્તથા ।

યુધાન્જિદ્વલવાગ્રાજ કિંવિધેયં વદ સ્વમે ॥૧૮॥

“મારા પિતા યુદ્ધમાં ખામી ગયા, આ પુત્ર બાળક છે અને યુધ્ધાગ્નિત્ બલવાન રાજા છે તે હવે મારે શું કરવું તે કહો.” (૧૮)

તામુવાચ વિદલ્લોઽસૌના વસ્થા તબ્યમેવચ ।

ગમિષ્યામો વને કામં વારણ્યાસ્યાઃ પુનઃ કિંચ ॥૧૯॥

વિદલ્લે જણાવ્યું કે, “હવે અહીં રહેવું યોગ્ય નથી મારે આપણે કાશીના વનમાં જતાં રહીશું.” (૧૯)

ઇત્યુર્ધ્વારથમારૂઢ્ય સૈરંધ્રી સંયુતા તદા ।

વિદલ્લેન ચ સંયુક્તાનિઃ સૃતા નગરાદ્વહિઃ ॥૨૦॥

આમ કહેવાથી મનોરમા પોતાની એક દાસી તથા વિદલ્લને સાથે લઈને રથમાં બેસી ગામ બહાર નીકળી. (૨૦)

નિષાદૈર્લુઠિતા તત્ર ગૃહીતં સકલં વસુ ।

રથંચાપિ ગૃહીત્વા તેનિર્ગતાદસ્યવઃ શઠાઃ ॥૨૧॥

રસ્તામાં બીલ્લ લોકોએ તેને લૂંટી લઈ સઘળું ધન લઈ લીધું. તેમજ એ નીચ ચોરાએ તેનો રથ પણ ભાગી નાખ્યો. (૨૧)

રૂદતી મુનમાદાય ચારુ વસ્ત્રા મનોરમા ।

નિયયૌબ્જનત્રી તીરે સૈરંધ્રી કરલંબિતા ॥૨૨॥

સુંદર વસ્ત્રાવાળી એ મનોરમા રોતી રોતી પોતાના પુત્રને લઈ દાસીના હાથ ખાલીને ગંગાજીના કાંઠાપર ગઈ. (૨૨)

ભારદ્વાજશ્રમં પ્રાપ્તા ત્વરયા ચ ભયાકુલા ।

સંવીક્ષ્ય તાપસાંસ્તત્ર સંજાતા નિર્ભયા તદા ॥૨૩॥

ભય પામેલી આ મનોરમા તુરત તે ભારદ્વાજ નામના મુનિના આશ્રમમાં ગઈ અને ત્યાં મુનિઓને જોતાં તે નિર્ભય બની. (૨૩)

મુનિના સતતઃ પૃષ્ઠાકાઽસિકસ્ય પરિગ્રહઃ ।

કષ્ટેનાત્રકથં પ્રાપ્તા સત્યં બ્રૂહિ શુચિ સ્મિતે ॥૨૪॥

ત્યાં મુનિઓ તેને પૂછ્યું કે, “હિ દેવી ! તું કોણ છે ? કોની સ્ત્રી છે ? અને કદ ભોગવીને તું અહીં કેમ આવી છે ? તે સાચું બોલજે.” (૨૪)

એવં સા મુનિના પૃષ્ઠાનોવાચવર વર્ણિની ।

રુદતી દુઃખ સંતપ્તા વિદલ્લં ચ સમાદિશત ॥૨૫॥

મુનિઓ આ પ્રમાણે પૂછતાં તે મનોરમા કંઈ બોલી નહિ પરંતુ દુઃખને લીધે રોતાં રોતાં તેણે વિદલ્લં ઉત્તર આપવાની આજ્ઞા કરી (૨૫)

વિદલ્લસ્ત મુવાચેદં ધ્રુવસંધિનૃપોત્તમઃ ।

તસ્ય ભાર્યા ધર્મપત્ની નામ્નાચેયં મનોરમા ॥૨૬॥

સિંહેન નિહનો રાજ સૂર્યવંશી મહાબલઃ ।

પુત્રાઽયં નૃપતેસ્તસ્ય નામ્નાચૈવ સુદર્શનઃ ॥૨૭॥

વિદલ્લે મુનિને કહ્યું કે, “ધ્રુવસંધી રાજની આ

મહારાણી મનોરમા તથા તેનો પુત્ર સુદર્શન છે. રાજાને સિંહે મારી નાખ્યો છે. (૨૬-૨૭)

યુધાજિદ ભય સંવસ્તા સંપ્રાપ્તા વિજને વને ।

પ્રાતા ભય મહાભાગ ત્વમસ્થા મુનિસત્તમ ॥૨૮॥

યુધાજિત રાજાના ભયથી તે વનમાં આવી છે માટે હે મહા ભાગ્યશાળી મહામુનિ ! આપ આની રક્ષા કરો." (૨૮)

ઋષિ ઉવાચ ॥

નિર્ભયાવસ કલ્યાણિ પુત્રંપાલય સુવતે ।

ન તે ભયં વિશાસાક્ષિ કર્તવ્યં શત્રુ સંભવમ્ ॥૨૯॥

મુનિ બોલ્યા, "હે દેવી ! તું નિર્ભય થઈને રહે. અત્રે રહીને પુત્રનું પાલન કર. શત્રુની ખઠ્ઠીક રાખીશ નહિ." (૨૯)

મંત્ર્યુકતા મુનિનારાણી સ્વસ્થા સા સંબલૂવહ ।

ઉદ્ગે મુનિના દત્તે વીત શોકા તદાઽવસત ॥૩૦॥

આ પ્રમાણેનું મુનિનું વચન સાંભળીને મનોરમા શાંત થઈ અને મુનિએ આપેલ ઝુંપડીમાં શોકનો ત્યાગ કરીને રહેવા લાગી. (૩૦)

યુધાજિદપિ દોહિત્રં સ્થાપયિત્વા વિધાનતઃ ।

રાજ્યં ચ મંત્રિ સા ફૃત્વા ચક્ષિતઃ સ્વાંપુર્ણપ્રતિ ॥૩૧॥

યુધાજિત પાણુ વિધિ પ્રમાણે પોતાના દોહિત્ર શત્રુજિતને ગાદીએ બેસાડી રાજ્યકારભાર મંત્રીઓને સોંપી પોતાના નગર તરફ જવા તૈયાર થયો. (૩૧)

મુત્યા સુદર્શનં તત્ર મુનિનામાશ્રમે સ્થિતમ્ ।

હંતુ કામોજગામાડ્ઞચિત્રકૂટં સ પર્વતમ્ ॥૩૨॥

ત્યાં તેને સમાચાર મળ્યા કે સુદર્શન મુનિઓના આશ્રમમાં છે તેથી તેને મારવા માટે તે ચિત્રકૂટ પર્વત તરફ વળ્યો. (૩૨)

મુત્યા મનોરમા તત્ર બભ્રુવાંતિ સુ દુઃખિતા ।

આગચ્છં તં બાલપુત્રા ભયાર્તા સૈન્ય સંયુતમ્ ॥૩૩॥

બાલક પુત્રની મા મનોરમા યુધાજિતને સૈન્ય સહિત આવતો જાણીને બહુ દુઃખ પામી અને ભયથી પીડાવા લાગી. (૩૩)

સમુવાચિત શોકાર્તા મુનિં સા શ્રુ વિલોચના ।

કિંકરોમિ કવ ગચ્છામિ યુધાજિત્ સમુવસ્થિતઃ ॥૩૪॥

અત્યંત શોક પામેલી મનોરમા કે જેની આંખમાં આંસુ પણ ભરાઈ ગયાં છે તેણે મુનિને કહ્યું કે, “યુધાજિત આવી પહોંચ્યો છે હવે હું શું કરું અને ક્યાં જાઉં ? (૩૪)

વૃથા તીર્થ વૃથા દાનં વૃથાઽધ્યયન મેવચ ।

લોભ મોહ વૃતાનાં વૈકૃતં તદ્વૃતં ભવેત્ ॥૩૫॥

લોભ અને મોહથી ઘેરાયેલાંઓનાં તીર્થ, દાન અને અધ્યયન વૃથા જાય છે તો પણ માણસો લોભ અને મોહને રાખ્યા કરે છે. (૩૫)

તસ્માદેનં મહાભાગ વિસર્જય ગૃહંપ્રતિ ।

સ પુત્રાઽહંવસિષ્યામિ જનકીવદ્વિજેતમ ॥૩૬॥

એટલા માટે હે મુનિ ! આ યુધાજિતને પાછો મોકલો.
ને હું તો જનકી જેમ પોતાના પુત્રો સહિત વાલ્મીકીની
પાસે રહ્યાં હતાં તેમ આપની પાસે રહીશ.” (૩૬)

ઈત્યુક્તોઽસૌ મુનિસ્તાવદ્ગત્વા યુધાજિતં નૃપમ્ ।

ઉવાચ વચન્તે રાજે ભારદ્વાજઃ પ્રતાપવાન્ ॥૩૭॥

ગચ્છ રાજન્ યથાકામં સ્વપુરં નૃપસત્તમ ।

ને ચં મનોરમાઽસ્થ્યેતિ બાત્રપુત્રા મુદુઃખિતા ॥૩૮॥

આ પ્રમાણે મનોરમાએ કહ્યું જેથી મહા પ્રતાપવાન
ભારદ્વાજ મુનિએ યુધાજિતની પાસે જઈને કહ્યું કે, “હે
રાજા ! આ દુઃખિત મનોરમા આપની સાથે નહિ આવે
માટે તમે તમારા નગરમાં પાછા જાઓ.” (૩૭-૩૮)

યુધાજિદુવાચ ॥

મુનેમુંચ હઠં સૌમ્ય વિસર્જય મનોરમામ્ ।

નયયાસ્યામ્પહં મુક્તવાનેષ્યામ્યથ બદ્ધાત્પુનઃ ॥૩૯॥

યુધાજિત—“હે ભલા મુનિ ! હઠ કરવી છોડી દો.
અને મનોરમાને આજ્ઞા આપો. હું મનોરમાને અહીં મુકીને
જઈશ નહિ. છેવટે બળાત્કારથી પણ લઈ જઈશ.” (૩૯)

ઋષિરુવાચ ॥

નયસ્વયદિશકિતસ્તે બલેનાધમમાશ્રમાત્ ।

વિશ્વામિત્રો યથા ધેતું વસિષ્ઠસ્ચમુનેઃ પુરા ॥૪૦॥

મુનિ—“જો તારામાં શક્તિ હોય તો ‘પૂર્વે’ વિશ્વામિત્ર
જેમ વસિષ્ઠ મુનિની ગાય લઈ ગયા હતા તેમ બળાત્કારે
મારા આશ્રમમાંથી મનોરમાને લઈ જા.” (૪૦)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

તચ્છ્રુત્વા વચનં તસ્ય યુધાજિન્નૃપસત્તમઃ ।

પ્રણમ્ય તં મુનિં મૂર્ધ્નિજગામ સ્વપુરં નૃપઃ ॥૪૧॥

વ્યાસ—આ પ્રમાણેનું વચન સાંભળતાં યુધાજિત
મુનિને મસ્તકથી પ્રણામ કરીને પોતાના નગરમાં પાછો
ગયો. (૪૧)

મનોરમાઽપિ સ્વસ્થામૃદાશ્રમે તત્ર સંસ્થિતા ।

પાલ્યામાસ પુત્રં તં સુદર્શનમૃત વનમ્ ॥૪૨॥

મનોરમા પણ સ્વચ્છ થઈને આશ્રમમાં રહી અને
સારા નિયમવાળા પોતાના પુત્ર સુદર્શનને પાળવા લાગી. (૪૨)

એકસ્મિન્સમયે તત્ર વિહલ્લં સમુપાગતમ્ ।

કલીએતિ મુનિ પુત્રસ્તમા મંત્રયત્ત દંતિકે ॥૪૩॥

એક દિવસે સુદર્શન જ્યાં રમતો હતો ત્યાં રમતના
સ્થળે વિહલ્લને આવતો જોઈને એક મુનિના પુત્રે ‘હિ
કલીજ!’ એમ હળવેથી બોલીને તેને સુદર્શનની પાસે
બોલાવ્યો. (૪૩)

સુદર્શનસ્તુ તચ્છ્રુત્વાદ્યારે કાક્ષરંસ્ફુટમ્ ।

અનુસ્વારાયુતં તચ્ચપ્રોવાચાતિ પુનઃ પુનઃ ॥૪૪॥

મુનિનો પુત્ર જે બોલ્યો તેમાંથી ‘કદ્દી’ એ એક અક્ષર સ્ફુટ રીતે સુદર્શનના સાંભળવામાં આવતાં તે એ અનુસ્વાર વગરના અક્ષરનું જ વારંવાર ઉચ્ચારણ કરવા લાગ્યો. (૪૪)

भीज' वै कामराजप्यं गृहीतं मनसा तदा ।

७ ७५ आसकेऽत्यर्थं धृत्वा येतसि सादरम् ॥४५॥

એ કામરાજ બીજ જે એવી રીતે મનમાં આવી
ગયું કે તેને ચિત્તમાં ધરી લઈને સુદર્શન ઘણા જ પ્રેમથી
તેનો જપ કરવા લાગ્યો. (૪૫)

तदाऽसौ पंचमे वर्षे प्राप्य मंत्रं मनुत्तमम् ।

ऋषिऋद्धौ विहीनं च ध्यान न्यास विवर्जितम् ॥४६॥

अथ ऋषि, छंद, तथा न्यास-ध्यान वगैरन्तो पाण्डु
सर्वोत्तम मंत्र तेने पांचमे वर्षे मज्ज्यो. (४६)

वर्षे चैकादशे प्राप्ते कुमारोऽसौ नृपात्मजः ।

मुनिना व्यापनीतोऽथ वेद मध्यापितस्तथा ॥४७॥

धनुर्वेदं तथा सांगं नीतिशास्त्रं विधानतः ।

અભ્યસ્તાઃ સકલા વિદ્યા સ્તેન મંત્ર બ્રહ્મદિવ ॥૪૮॥

તે રાજકુમારને અગીઆરમું વર્ષ બેસતાં મુનિએ તેને
જનોષ દીધું અને વેદ તથા અંગ સહિત ધનુર્વેદ તથા
નીતિશાસ્ત્રો પણ વિધિથી લાણ્યાવ્યાં. જગદંબાના મંત્રની

શક્તિથી તેને તુરત સઘળી વિધાનો અભ્યાસ પણ થઈ ગયો. (૪૭-૪૮)

કદાચિત્સોઽપિ પ્રત્યક્ષં દેવીરૂપં દદર્શહ ।

રકતાંબરં રકતવર્ણું રકત સર્વાંગ ભૂષણમ્ ॥૪૯॥

ગરુડે વાહને સંસ્થાં વૈષ્ણુવીં શક્તિમદ્ભુતામ્ ।

દૃષ્ટ્વા પ્રસન્નવદનઃ સ ખલ્લવ નૃપાત્મજઃ ॥૫૦॥

આ સુદર્શનને શ્રી જગદંબાની કૃપાએ કરી ભગવતીનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન પણ થવા લાગ્યાં. રાતાં વસ્ત્રવાળાં, રાતાં વર્ણવાળાં, અંગોમાં રાતાં આભરણવાળાં, અને ગરુડ ઉપર બેઠેલાં તે અદ્ભૂત વૈષ્ણુવી શક્તિનાં દર્શન કરતાં રાજકુમાર પ્રસન્ન થતો. (૪૯-૫૦)

શરાસનં ચ સંગ્રામં વિશિખાશ્ચ શિલાશિતાઃ ।

તૂણીર કવચં તરુમૈ દત્તં ચાંખિકયા વને ॥૫૧॥

જગદંબાએ સુદર્શનને ધનુષ, શિલાર્થી સળેલા બાણો, ભાથા અને કવચ પણ આપ્યાં હતાં. (૫૧)

ઈતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં

તૃતિયોઽધ્યાયઃ ॥૩॥

અધ્યાય ૪ થો

વ્યાસ ઉવાચ ॥

એતસ્મિન્સમયે પુત્રી કાશી રાજસ્ય સુપ્રિયા ।
નામ્ના શશિકલા દિવ્યા સર્વલક્ષણ સંયુતા ॥૧॥

શુશ્રાવનૃપપુત્રં તં વતસ્થં ચ સુદર્શનમ્ ।
સર્વલક્ષણ સંપન્નં શૂરં કામમિવાપરમ્ ॥૨॥

એવા સમયે દીવ્ય અને શુભ લક્ષણવાળી કાશીના
રાજાની કુંવરી શશીકલાને કાને સર્વલક્ષણ સંપન્ન, શૂરવીર
અને કામદેવ સરખા આ સુદર્શનની વાત આવી પડી. (૧-૨)

સ્વપ્ને તરયાઃ સમાગમ્ય જગદંબા નિશાંતરે ।

ઉવાચ વચનંચેદં સમાધિસ્ય સુસંસ્થિતા ॥૩॥

વરંવરય સુશ્રેણિ મમભક્તઃ સુદર્શનઃ ।

સંકામ પ્રદસ્તેઽસ્તુ વચનાન્મમભામિનિ ॥૪॥

શશિકલાને રાત્રે જગદંબાએ સ્વપ્નમાં દર્શન આપી
ધીરજ આપતાં કહ્યું કે, “હે સુંદરી! સુદર્શન જે મારો
ભક્ત છે તેને તું વરજે મારા વરદાનથી તારી સર્વ
મનોકામના પૂર્ણ કરશે.” (૩-૪)

તાવત્તસ્યાઃ પિતાજ્ઞાત્વા કન્યાં પુત્રવરાર્થિનીમ્ ।

સુખાદુઃ કારયામાસ સ્વયંવરમતદ્રિતઃ ॥૫॥

એ સમયમાં તેના પિતા સુળાહુએ પોતાની કન્યાને
પરણાવવા યોગ્ય બાળીને આજ્ઞા છોડી દઈ સ્વયંવરનો
આરંભ કર્યો. (૫)

વિવાહસ્યદિનાદર્વાગામં શ્રુત સમન્વિતમ્ ।

દ્વિજં શશિકલા તત્ર પ્રેપયા માસ સત્વરમ્ ॥૬॥

યથાનવેદમે તાતસ્તથા ગચ્છ સુદર્શનમ્ ।

ભારદ્વાજશ્રમે બ્રહ્મિમદ્વાક્યાત્તર આવિભો ॥૭॥

વિવાહના દિવસથી પહેલાં એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણ આવ્યો
હતો તેને શશિકલાએ બોલાવીને કહ્યું કે, “મારા પિતાના
જાણવામાં ન આવે તેવી રીતે તમે ભારદ્વાજના આશ્રમમાં
જાઓ અને સુદર્શનને કહેા કે, (૬-૭)

પિત્રામેસંભૂતઃ કામં મદર્થે ન સ્વયંવર ।

મયાત્વં વૈ વૃતશ્ચિત્તે સર્વથા પ્રીતિપૂર્વકમ્ ॥૮॥

ભગવત્યા સમાદિષ્ટ સ્વપ્ને મમ સુરોપમ ।

વિષમદ્વિ હૃતાશે વા પ્રપન્નામિ પ્રદીપિતે ॥૯॥

મારે માટે મારા પિતાએ સ્વયંવરની તૈયારી કરી છે,
પરંતુ હું તો સ્વપ્નમાં થયેલી ભગવતીની આજ્ઞા પ્રમાણે
સર્વથા પ્રીતિપૂર્વક ચિત્તથી તમને વરી ચૂકી છું. હું ઝેર
ખાઈશ, અથવા પ્રદીપ અગ્નિમાં પડીશ. (૮-૯)

વરયૈત્વદતેનાન્યં પિતૃભ્યાં પ્રેરિતાઽપિવા ।

મનસા કર્મણા વાચ્યા સ્વૃતસ્ત્વં મયા વરઃ ॥૧૦॥

પરંતુ તમારા વિના બીજા પતિને માત્ર પિતાની

પ્રેરણાર્થી પણ વરીશ નહિ. મન, કર્મ અને વચનથી હું તમનેજ વરી ચૂકી છું.” (૧૦)

ઇત્યુક્તવાદક્ષિણાં દરવા મુનિર્વ્યા પારિતસ્થયા ।

ગત્વા સર્વનિવેદ્યાશુ તત્ર પ્રત્યાગતો દ્વિજઃ ॥૧૧॥

આ પ્રમાણે કહી દક્ષિણા આપીને બ્રાહ્મણને વિદાય કર્યો. તે બ્રાહ્મણ ભારદ્વાજ આશ્રમમાં જઈ સઘળી વાત મુદર્શનને નિવેદન કરીને પાછો શશિકલા પાસે ગયો. (૧૧)

મુદર્શનસ્તુતજ્ઞાત્વા નિશ્ચયં ગમને તદા ।

ચકાર મુનિના તેન પ્રેરિતઃ પરમાદારાત્ ॥૧૨॥

આ સઘળી વાત જેના જાણવામાં આવી છે એવા મુદર્શન ભારદ્વાજ મુનિની પ્રેરણાર્થી પરમ આદર સહિત સ્વયંવરમાં જવાનો નિશ્ચય કર્યો. (૧૨)

વારણસ્યાંતતઃ આપ્તોરથે નૈકે ન રાઘવઃ ।

જ્ઞાતઃ સુબાહુના તત્ર પત્રિતશ્ચાર્દ્ધણાદિભિઃ ॥૧૩॥

નિવેશાર્થં શૃદ્ધંતમન્ન પાનાદિકં તથા ।

સેવકં સ મનુજાપ્ય પરિચયાર્થં મેવ ચ ॥૧૪॥

પછી મુદર્શન એક રથથી કાશીમાં પહોંચ્યો. તેની ખબર પડતાં સુબાહુએ પૂજના પદાર્થથી તેનો સત્કાર કર્યો ઉતારાને વાસ્તે મહેલ આપ્યો. અન્ન પાનાદિ આખ્યાં તથા સેવા કરવા સાડે સેવકોને આજ્ઞા કરી (૧૩-૧૪)

મિત્રિતાસ્ત્વથરાજનો નાના દેશાધિપાઃ કિલ ।

યુધાન્નિદપિ સંપ્રાપ્તો દૌહિત્રેણ સમન્વિતઃ ॥૧૫॥

પછી નોખા નોખા દેશના અધિપતિ રાજાઓ ત્યાં ભેગા થયા અને તેઓમાં યુધાજિત પણ પોતાના હોઠીત્ર સહિત આવ્યો. (૧૫)

રાજવાચ ॥

રાજપુત્ર મહાભાગ કેનાહતોડમિસુત્રત ।
એકાકિયઃ સમાયાતઃ સમાજેભસુતામિદ ॥૧૬॥
બ્રાતા તે સુખત્રઃ શૂરઃ સંપ્રાપ્તોડસ્તિજિ ઘૃક્ષયા ।
યુધાજિચ્યમહાબાહુઃ સાહાય્યંકર્તુમાગતઃ ॥૧૭॥
ગચ્છવાતિષ્ટ રાજેદ્રયાથા તથ્ય મુદાહૃતમ્ ।
ત્વયિ સૈન્ય વિહીને ચ યથેષ્ટં કુરુ સુત્રત ॥૧૮॥

રાજાઓ કહેવા લાગ્યા કે, “હિ સુદર્શન! તું આ રાજાઓના સમાગમમાં એકલો આવ્યો છે તો તને કેાણે નિમંત્રણ મોકલ્યું હતું? શુરવીર અને ધાણા સૈન્યવાળા તારો ભાઈ પણ કન્યા લેવાની ઇચ્છાથી આવ્યો છે અને મહાબાહુ યુધાજિત તેની સહાયતા કરવા આવેલો છે તો તારે જવું હોય તો જા અને રહેવું હોય તો રહે. તને સૈન્ય વિનાનો જાઈને જેવી વાત છે તેવી કરીએ છીએ. હવે જેમ તને અનુકૂલ આવે તેમ કર.” (૧૬-૧૭-૧૮)

સુદર્શન ઉવાચ ॥

અશક્તો વાસશક્તો વા યાદશસ્તા દશસ્ત્વહમ્ ।
તદાસ્યાનૃપાડઘૈ વ સંપ્રાપ્તોડસ્મિ સ્વયંવરે ॥૧૯॥

સુદર્શન કહે છે - “હે રાજાઓ ! હું અશક્ત, શક્ત કે ગમે તેવો છું પણ જગદંબાની આજ્ઞાથી જ આજ સ્વયંવરમાં આવ્યો છું. (૧૯)

સાયદિચ્છતિ તત્કુર્યાન્મમ કિંચિંતનેનવૈ ।
નાત્રશંકાપ્રકર્ત્ત્વ્યા સત્યમેતદ્વત્તીમ્યહમ્ ॥૨૦॥
જયે પરાજયે લજ્જાનમેડ્વાણ્વપિ પાર્થિવાઃ ।
લગવત્યાસ્તુ લજ્જાઽસ્તિ તદધીનોઽસ્મિ સર્વદા ॥૨૧॥

જગદંબાએ જે ધાર્યું હશે તે કરશે એમાં મારા વિચારથી શું વળવાનું છે ? આ હું સત્ય કહું છું માટે આમાં કોઈએ શંકા રાખવી નહિ. અહીં જયમાં કે પરાજયમાં મને જરા પણ લાજ નથી, જે લાજ છે તે લગવતીને જ છે. હું તો સર્વદા તેમને સ્વાધીન છું.” (૨૦-૨૧)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

ઈત્યુકતાસ્તે તથા તેન સંતુષ્ટા ભૂભુજઃ સ્થિતાઃ ।
સોઽપિસ્વમાશ્રમં પ્રાપ્યસુસ્થિતઃ સંખભૂવહ ॥૨૨॥

વ્યાસ કહે છે—આ પ્રમાણે સુદર્શનનાં વચન સાંભળી સર્વે રાજાઓ સંતુષ્ટ થઈને રહ્યા અને સુદર્શન પણ પોતાના ઉતારામાં જઈને સ્વસ્થપણાથી રહ્યા. (૨૨)

અપરેઽર્ષિ શુભે કાલે નૃપાઃ સંમંત્રિતા કિલ ।
સુખાહુના નૃપેણાથરુચિરેવૈ સ્વમંડપે ॥૨૩॥

બીજે દિવસે સુખાહુ રાજાએ સારા સમયમાં પોતાના
સુંદર મંડપમાં રાજાઓને બોલાવ્યા. (૨૩)

સુખાહુવાચ ॥

હિતિષ પુત્રિ સુનસેકરે ધૃત્વાશુભાં સ્વજમ્ ।

ત્વજમંડપ મધ્યેઽધ સમાજંપશ્ય ભુભુજમ્ ॥૨૪॥

ગુણાવાન્નૃપસંપન્નઃ કુલીનશ્ચ નૃપોત્તમઃ ।

તવ ચિત્તે વસેધસ્તુતં વૃણુન્વ સુમધ્યમે ॥૨૫॥

સુખાહુ કહે છે—“હે સુંદર પુત્રી ! ઉઠ, હાથમાં સુંદર
માળા લઈને મંડપની અંદર જા અને રાજાઓની સભા જો.
ત્યાં રચેલા મંચો ઉપર સઘળા દેશના રાજાઓ બેઠા છે તેઓને
જોઈને તને જેના ઉપર રૂચિ થાય તેને વરજે.” (૨૪-૨૫)

શશિકલા ઉવાચ ॥

સુદર્શનો મયાપૂર્વવૃત્તઃ સર્વાત્મનાપિતઃ ।

તમૃતે નાન્યથા કર્તુમિચ્છામિ નૃપસત્તમ ॥૨૬॥

શશિકલા કહે છે—“હે પિતા ! હું પ્રથમથી જ સર્વથા
સુદર્શનને વરી ચૂકી છું. તો તે વિના બીજા કોઈને જોવાને
ઈચ્છતી નથી. (૨૬)

વિવાહ વિધિના દેહિ કન્યાદાનં શુભે દિને ।

સુદર્શનાય નૃપતે યદીચ્છસિ શુભં મમ ॥૨૭॥

તમે જો મારું શુભ ઈચ્છતા હો તો સારા દિવસમાં
વિધિ કરીને સુદર્શનને મારું કન્યાદાન આપો.” (૨૭)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

સુખાહુરપિ તચ્છૂત્વાયુકત મુકત તથા તદા ।

ચિંતા વિષ્ટો બભૂવાશુ કિં કર્તવ્યમિતઃ પરમ ॥૨૮॥

વ્યાસ કહે છે—પુત્રીની યોગ્ય વાત સાંભળીને સુખાહુ રાજા તુરત ચિંતાથી ઘેરાયો કે, “હવે મારે શું કરવું ? (૨૮) યદિ ધ્રુવી મિતાન્સર્વાન્સુતા નાયાતિ સાંપ્રતમ્ ।

તથાપિ કોપ સંયુકતા હન્યુર્માં દુષ્ટ બુદ્ધયઃ ॥૨૯॥

જો સઘળા એ રાજાઓને કહું કે, ‘હમણાં મારી દીકરી આવતી નથી,’ તો પણ એ દુષ્ટ બુદ્ધિવાળાઓ કોપ કરીને મને મારી નાખશે.” (૨૯)

ઇતિ ચિંતાપરો રાજા જગામ નૃપસન્નિધૌ ।

પ્રણમ્યતાનુવાચાથ પ્રશ્નયાવનતો નૃપઃ ॥૩૦॥

આ પ્રમાણેની ચિંતામાં લાગેલો સુખાહુ રાજા એ રાજાઓની પાસે ગયો અને કેટલીક નમ્રતાથી નમીને બોલ્યો કે, (૩૦)

કિંકર્તવ્યં નૃપાઃ કામં નૈતિમે મંડપે સુતા ।

બહુશઃ પ્રેર્યમાણાપિસામાત્રાપિમયાપિચ ॥૩૧॥

મૂર્ધાપતામિ પાદેપુરાણાં દાસોઽસ્મિ સાંપ્રતમ્ ।

પૂજાદિકં ગૃહીત્વાઽથ વ્રજંતુ સદનાનિવઃ ॥૩૨॥

“હું રાજાઓ ! હવે મારે શું કરવું ? મેં તથા શશીકલાની માતાએ ઘણું ઘણું સમજાવ્યું છતાં મારી એ દીકરી મંડપમાં

આવતી નથી. હું રાજાઓના પગમાં પડું છું અને હમણાં
દાસ થયો છું. હવે તમે પૂજારિક લઈને પોતપોતાના
દેશમાં જાઓ.” (૩૧-૩૨)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

શ્રુત્વા સુખાહુ વચનનોત્યુઃ કેચનભૂમિપાઃ ।

યુધાજિત્ક્રોધાતાઝાક્ષસ્તમુવાચ રુપાન્વિતઃ ॥૩૩॥

વ્યાસ કહે છે—સુખાહુનું આ વચન સાંભળીને કેટલાએક
રાજાઓ તો બોલ્યા નહિ; પણ યુધાજિત ક્રોધથી રાતાં
નેત્ર કરીને બોલ્યો કે, (૩૩)

અવમાન્ય નૃપાન્સર્વાં સ્તવં કિં સુદર્શનાચવૈ ।

દાતુમિચ્છસિપુત્રીં ચ કિમનાયમિતઃ પરમ્ ॥૩૪॥

“સર્વે રાજાઓનું અપમાન કરીને તું સુદર્શનને કન્યા
દેવા ઇચ્છે છે તો આ ઉપરાંત બીજું કંઈ ભુંડાઈ હોય ? (૩૪)

અહંત્વાંહન્મિ પાપિષ્ઠં તથા પશ્ચાત્સુદર્શનમ્ ।

દૌહિત્રાયાધમે કન્યાં દાસ્યામીતિ વિનિશ્ચયઃ ॥૩૫॥

હું પ્રથમ તને અને પછી સુદર્શનને મારીને એ કન્યા
મારા દૌહિત્રને આપીશ, એ મારો નિશ્ચય છે.” (૩૫)

સુખાહુવાચ ॥

નાયાતિપુત્રી કિલ મંડપેઽધકરોમિ કિં

ભૂપતયોઽન્નકામમ્ ।

પ્રાતઃ સમાધ્યાસ્ય સુતાં નયિષ્યે ગચ્છંતુ

તસ્માન્નિષ્ઠ બિરાગિભૂપાઃ ॥૩૬॥

નવિગ્રહો બુદ્ધિમતાં નિજશ્રિતે કૃપા
વિધેયાસતતંહ્ય પત્યે ।

વિધાયતાં પ્રાતરિહાનયિષ્યે સુતાં તુ
ગચ્છંતુ નૃપાયથેષ્ટમ્ ॥૩૭॥

મુખાહુ કહે છે. “હે રાજાઓ! આજ મારી પુત્રી
મંડપમાં આવતી નથી. માટે હું આ વિષયમાં શું કરું ?
આવતી પ્રભાતે હું મારી હીકરીને સમજાવી, શાન્ત પાડીને
તેડી લાવીશ માટે આ સમયે સર્વે ઉતારે જાઓ.” (૩૬-૩૭)

શ્રુત્વાનૃપાસ્તેઽવિતથં વિદિત્વાવચોયયુઃ
સ્વાનિ નિકેતનાનિ ।

વિધાય પાર્શ્વે નગરસ્થરક્ષાં ચક્રુઃ ક્રિયા
મધ્યદિને દિતાશ્ચ ॥૩૮॥

મુખાહુનું વચન સાંભળીને તેને સાચું માની સર્વ
રાજાઓ ઉતારે ગયા પણ પાછળથી કંઈક શંકા જતાં
તેઓએ ગામની આસપાસ પોતપોતાનાં સૈન્ય રાખ્યાં અને
પછી મધ્યાહ્ન સમયની ક્રિયાઓ કરી. (૩૮)

સુખાહુર પ્યાર્યજનૈઃ સમેતશ્ચકારકાર્યાણિ
વિવાહ કાલે ।

પુત્રીં સમાહૂય ગૃહેષુ ગુપ્તે પુરોહિતૈ
વેદવિદાં વરિષ્ઠેઃ ॥૩૯॥

મુખાહુ પણ મહાપંડિત પુરોહિત આદિ ઉત્તમ

માણસોની સાથે મળી વિવાહના સમયમાં પોતાની પુત્રીને
અત્યંત ગુપ્ત ઘરમાં બોલાવીને કામ કરવા લાગ્યો. (૩૯)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

એવં વિવાહ કાર્યાણિ કૃત્વા સર્વાણિ પાર્થિવઃ ।
પારિ બહુ પ્રદત્વાઽથ મંત્ર યન્સચિવૈઃ સહ ॥૪૦॥
હૃતૈસ્તુ કથિતં શ્રુત્વા માર્ગ સંરોધનં કૃતમ્ ।
બભૂવવિમનારાન્ન સુબાહુ રમિત ધૃતિઃ ॥૪૧॥

વ્યાસ કહે છે કે-આ પ્રમાણે સઘળાં વિવાહનાં કાર્યને
પહોંચી વળી પહેરામણી આપીને સુબાહુ પોતાના મંત્રી
સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, ‘રાજાઓએ માર્ગ રોક્યો
છે.’ તેવું હૃતના મુખેથી સાંભળતાં સુબાહુ મનમાં
કચવાવા લાગ્યો. (૪૦-૪૧)

સુદર્શનસ્તદોવાચ ધ્રુવુરં સંશિત વ્રતઃ ।
અસ્માન્વિસર્જ્યા શુભ્રં ગમિष્યામોહ્ય શંકિતા ॥૪૨॥

સુદર્શને પોતાના સસરાને કહ્યું કે, ‘‘તમે હવે અમને
તુરંત જવાની આજ્ઞા આપો. અમે નિર્ભયપણે જઈશું.’’ (૪૨)

તસ્યેતિમતમાશાય જમાતુ નૃપ સત્તમઃ ।
વિસર્જ્ય ધનંદત્વા વ્રતસ્યે સોઽપિ સત્વરઃ ॥૪૩॥

સુબાહુએ જમાઈનો જવાનો મત જોઈને તેને ધન આપીને
તેનું વિસર્જન કર્યું અને તે પણ ઉતાવળથી ચાલ્યો. (૪૩)

રથઃ પરિવૃતઃ શરઃ સદારોરથ સંસ્થિતઃ ।

ગચ્છન્દદર્શ સૈન્યનિ નૃપાણાં રઘુનંદનઃ ॥૪૪॥

રથમાં પોતાની પત્ની સાથે નિર્ભય રીતે બેસીને
સુદર્શન જતો હતો ત્યાં તેણે નગર બહાર રાજાઓનાં
સૈન્ય હીઠાં. (૪૪)

વિધિવત્સ શિવાં ચિત્તે જગામ શરણું સુદા ।

જળપૈકાક્ષરં મંત્ર કામરાજ મનુષ્યમમ્ ॥૪૫॥

સુદર્શને મનમાં પ્રેમથી વિધિપૂર્વક જગદંબાનું
શરણુ લીધું અને સર્વોત્તમ કામરાજ નામના એકાક્ષર
મંત્રનો જપ કરવા માંડ્યો. (૪૫)

તતઃ સર્વે મહીપાલાઃ કૃત્વા કોલાહલં તદા ।

ઉત્થિતાઃ સૈન્ય સંયુક્તા હન્તુકામાસ્તુ કન્યકામ્ ॥૪૬॥

એ સમયે સર્વે રાજાઓ કોલાહોલ કરીને કન્યાનું
હરણ કરવાની ઇચ્છાથી પોતાના સૈન્ય સહિત ઉઠ્યા. (૪૬)

શત્રુજિતુસુસંવૃત્તઃ સ્થિતસ્તત્રજિઘાંસયા ।

યુધાજિત્તસહાયાર્થે સન્નદ્ધઃ પ્રબલૂવહ ॥૪૭॥

શત્રુજિત પણ સજ્જ થઈને પોતાના ભાઈને મારી
નાખવા સારૂ ઉભો થયો અને યુધાજિત તેને સહાયતા
કરવા સજ્જ થયો. (૪૭)

સાહાય્યાર્થે જગામાશુ જામાતરમ નિંદિતમ્ ।

એવં પ્રવૃત્તે સંગ્રામે દારુણે લોભ હર્ષણિ ॥૪૮॥

પ્રાદુર્બલૂવ સહસા દેવી સિંહો પરિસ્થિતા ।

નાનાયુધ ધરાશ્ચ વરાભૂષણ ભૂષિતા ॥૪૯॥

દિવ્યાંબર પરીધાના મંદારસ્રકસુસંયુતા ।

તાં દદૃવાતેઽથ ભૂપાત્રા વિસ્મયં પરમંગતાઃ ॥૫૦॥

સુખાહુ રાજા પણ પોતાના જમાઈની સહાયે આવ્યો. અહીં રૂવાડાં ઉભાં કરે એવો દારુણ સંગ્રામ ચાલતાં ભકતરક્ષક ભગવતી જગદંબા ત્યાં તુરત પ્રગટ થયાં. એ જગદંબા સિંહ ઉપર બેડાં હતાં, અનેક આયુધો ધારણ કર્યાં હતાં, ઉત્તમ આભરણાથી શણગારાયેલાં હતાં, દિવ્ય વસ્ત્રો પહેર્યાં હતાં અને મંદારના પુષ્પોની માળાઓ ધરી હતી. એ અત્યંત રમણીય જગદંબાને જોઈને રાજાઓ વિસ્મય પામ્યા. (૪૮-૪૯-૫૦)

સુદર્શનઃ સુખાહુશ્ચતામાલોક્ય વરાનનામ્ ।

પ્રણામં ચક્રતુસ્તસ્યા મુદિતૌ દર્શનિન ચ ॥૫૧॥

સુદર્શન અને સુખાહુ સુંદર મુખવાળાં તે જગદંબાને જોઈ દર્શનથી રાજી થઈને પગે લાગ્યા. (૫૧)

હંતુકામઃ સુદર્મેધાઃ સુદર્શનમથૌ પરિ ।

સુદર્શનસ્તુતાન્બાણૈશ્ચિચ્છેદાપતતઃ ક્ષણાત્ ॥૫૨॥

એવં યુદ્ધે પ્રવૃત્તેથ ચુકોપચંડિકા ભૃશમ્ ।

દુર્ગાદેવી સુમૌચાથ બાણાન્યુધાજિતં પ્રતિ ॥૫૩॥

યુધાજિતે સુદર્શનનો નાશ કરવા તેના રથ પર બાણો ફેંકતાં સુદર્શને ક્ષણ માત્રમાં એ આવતાં બાણોને કાપી નાખ્યાં. આ પ્રમાણે યુદ્ધ ચાલતાં દુર્ગાદેવી ચંડિકાને બહુ

કોપ ચડ્યો અને પોતેજ યુધાજિત ઉપર જાણો મૂકવા લાગ્યાં. (૫૨-૫૩)

નાના રૂપા તદા જતા નાના શસ્ત્રધરા શિવા ।

સંગ્રામાતુમુલં તત્ર ચકાર જગદંબિકા ॥૫૪॥

શત્રુજિનિહતસ્તત્ર યુધાજિદપિ પાર્થિવઃ ।

પતિતૌ તૌરથાભ્યાં તુ જય શબ્દ સ્તદાઽભવત્ ॥૫૫॥

તે સમયે અનેક રૂપ અને અનેક શસ્ત્રો ધરીને પ્રાપ્ત થયેલાં ચંડિકાએ ભારે સંગ્રામ કર્યો અને શત્રુજિતને માર્યો તથા યુધાજિતને પણ માર્યો. બન્ને જણા રથમાંથી પડ્યા અને તે સમયે જયજયકાર થઈ રહ્યો. (૫૪-૫૫)

અથો સુદર્શનસ્તત્ર સમાગમ્ય સુદાન્વિતઃ ।

પ્રાણમ્ય પરયા ભક્ત્યા તુષ્ટાવ જગદંબિકામ્ ॥૫૬॥

પછી રાજી થયેલા સુદર્શને જગદંબાની પાસે જઈ પરમભક્તિથી પ્રણામ કરીને તેમની સ્તુતિ કરી. (૫૬)

સુદર્શન ઉવાચ ॥

અહો કૃપા તે કથયામ્યહંકિંત્રાતસ્ત્વયા

યાતિક્ત્વ ભક્તિહીનઃ ।

ભક્તાનુકંપી સકલોજનોઽસ્તિ વિમુક્ત

ભક્તેરવનં વ્રતંતે ॥૫૭॥

સુદર્શન—“અહો ! હું કે જે ભક્તિથી રહિત છું તેની પણ તમે રક્ષા કરી તે તમારી કૃપાનું હું શું વર્ણન કરું?” (૫૭)

દુર્ગાવાચ ॥

ગચ્છાયોધ્યાં મહાભાગ કુરુરાજ્યં કુલોચિતમ્ ।

સ્મરણીયા સદાઽહંતે પૂજનીયા પ્રયત્નતઃ ॥૫૮॥

સુદર્શન પ્રત્યે ભગવતી બોલ્યાં કે, “હે મહા-
ભાગ્યશાળી ! તું અયોધ્યામાં જ અને કુલપરંપરાનું રાજ્ય
કર. તારે સર્વદા મારું સ્મરણ રાખવું અને પ્રયત્નથી
પૂજા કરવી.” (૫૮)

વ્યાસ ઉવાચ ॥

પ્રતિષ્ઠાપ્ય શિવાં દેવીં વિધિવદ્દેવાદિભિઃ ।

પૂજાં નાનાવિધાં રાજા ચક્રરાતિ વિધાનતઃ ॥૫૯॥

વ્યાસ કહે છે-સુદર્શને પછી અયોધ્યામાં આવી
વેદવાદી બ્રાહ્મણોની પાસે વિધિ સહિત જગદંબાનું સ્થાપન
કરાવીને ઘણા વિધિયા અનેક પ્રકારથી પૂજા કરી. (૫૯)

કૃત્વા પૂજાવિધિં રાજારાજ્યં પ્રાપ્યસ્વપૈતૃકમ્ ।

વિખ્યાતશ્રાંભિકાદેવી કોસલેષુ ભભૂવહ ॥૬૦॥

સુદર્શન ભગવતીની ભક્તિએ કરીને પોતાના પિતાનું
રાજ્ય કરતાં અતિ પ્રખ્યાત થયો અને કોશલદેશમાં જગ-
દંબા અંબિકાદેવી પણ પ્રખ્યાત થયાં. (૬૦)

આમેથામે ચ પ્રસાદાંશ્ચકુઃ સર્વે જનાધિપાઃ ।

દેવ્યા પૂજા તદા પ્રીત્યા કોસલેષુ પ્રવર્તિતા ॥૬૧॥

સર્વે રાજાઓએ પણ ગામે ગામમાં ભગવતીનાં મંદિર

કરાવ્યાં અને કોશલદેશમાં પ્રીતિપૂર્વક દેવીની પૂજા ચાલવા લાગી. (૬૧)

શક્તિ ભક્તિરતાઃ સર્વેમાનિનશ્ચ ભવન્નૃપ ।

આગમૌકતૈરથ સ્તોત્રૈર્જપધ્યાન પરાયણાઃ ॥૬૨॥

શક્તિની ભક્તિમાં લાગેલ અને શક્તિના સ્તોત્ર જપ તથા ધ્યાનમાં તત્પર રહેનારા સર્વ લોકો શક્તિની કૃપાએ કરી બહુજ પ્રિય પ્રાત્ર બન્યા. (૬૨)

પ્રતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં

ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ॥૪॥

અધ્યાય ૫ માં

શ્રી નારાયણ ઉવાચ ॥

શ્રુણુ નારદ વક્ષ્યામિ જગન્માતુર્વિચ્છિતમ્ ।

અચિંત્યા વ્યક્ત રૂપાચા વિચિત્રં મોક્ષદાયકમ્ ॥૧॥

નારાયણ કહે છે—“હે નારદ! અચિંત્ય અને અવ્યક્ત રૂપવાળાં જગદંબાનું વિચિત્ર અને મોક્ષ આપનારું ચરિત્ર કહું છું તે સાંભળો. (૧)

યદ્યચરિત્રં શ્રીદેવ્યાસ્તત્સર્વં લોકહેતુ વ ।

નિર્વ્યાજયા કરુણયા પુત્રે માતૃયથા તથા ॥૨॥

જેમ જનની સઘળી ચેષ્ટા પુત્ર ઉપર સાચી કરુણાર્થી હોય છે તેમ જગદંબાનું સઘળું ચરિત્ર સાચી કરુણાર્થી લોકોના કલ્યાણ વાસ્તેજ હોય છે. (૨)

પૂર્વં દૈત્યો મહાનાસીદરુણાખ્યો મહાખત્રઃ ।

પાતાલે દૈત્ય સંસ્થાને દેવદ્વેષી મહાખત્રઃ ॥૩॥

પૂર્વે દૈત્યોના નિવાસરૂપ પાતાલમાં દેવતાઓનો દ્વેષી, અત્યંત બળ અને મોટા બળવાળો અરુણ નામનો દૈત્ય હતો. (૩)

સદેવાન્ને તુ કામશ્ચ ચકાર પરમં તપઃ ।

ગત્વા હિમવતઃ પાર્શ્વે ગંગાજલ સુશીતલે ॥૪॥

તે દૈત્યે દેવતાઓને જીતી લેવાના ઉદ્દેશથી હિમાલયના

ગંગાજળથી શીતળ થયેલા કોઈ એક સ્થાનમાં જઈ
બ્રહ્માનું તપ આદર્યું. (૪)

એવં તપસ્ય તસ્તસ્ય શરીરાદુત્થિતોઽનલઃ ।

દદાહ જગતીં સર્વાં તદ્દહ્નુતભિવાભવત્ ॥૫॥

કિમિદં કિમિદં ચેતિ દેવાઃ સર્વે ચ કંપિરે ।

સંવ્રસ્તાઃ સકલા લોકા બ્રહ્માણું શરણુંયયુઃ ॥૬॥

તેના તપ કરવાને લીધે તેના શરીરમાંથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો. અને તેથી સમગ્રી પૃથ્વી બળવા લાગી. આ અદ્ભુત જોવું જોઈને ‘આ તે શું? આ તે શું?’ આમ કહી સર્વ દેવતાઓ કંપવા લાગ્યા અને ત્રાસ પામીને સર્વ બ્રહ્માને શરણે ગયા. (૫-૬)

વિજ્ઞાપિતં દેવવરૈઃ શ્રુત્વા તત્ર ચતુર્મુખઃ ।

ગાયત્રી સદ્વિતો હંસસમારૂઢોયયૌમુદા ॥૭॥

દેવતાઓની વિજ્ઞાપિ સાંભળીને બ્રહ્મા ગાયત્રી સહ હંસપર બેસીને તે દૈત્યની પાસે ગયા (૭)

શ્રુતિમાત્રેણ સંતોષકારકં વાક્યમૂચિવાન ।

વરંવરચ ભદ્રંતે વત્સ્યન્મન મિસ્થિતમ્ ॥૮॥

તેને જપ કરતો સાંભળીનેજ બ્રહ્માએ સંતોષકારક વચન કહ્યું કે, “હો પુત્ર! તારું કહ્યાણુ થશે. તારા મનમાં જે ધારેલું હોય તે વરદાન માર્ગ.” (૮)

અરુણવાચ ॥

ન યુદ્ધે ન ચ શસ્ત્રાસ્ત્રાન્નપુંજ્યોના પિયોપિતઃ ।

ભવેન્મે મૃત્યુરિત્યે વદેવદેહિ વરં પ્રભો ॥૯૮॥

બલં ચ વિપુત્રં દેહિ યેન દેવ જયો ભવેત્ ।

કૃતિતસ્ય વચઃ શ્રુત્વા તથા સિત્વતિવચોઽશ્રીત ॥૯૯॥

અરુણ દૈત્ય બોલ્યો કે, “હે પ્રભુ ! મને એવું વરદાન આપો કે જેથી મારું યુદ્ધમાં મરણ ન થાય, તેમ શસ્ત્રથી, અસ્ત્રથી, પુરુષથી, કે સ્ત્રીથી મરણ ન થાય તેમજ મને એવું મોટું બળ આપો કે હું દેવતાઓને જીતી શકું.” આ પ્રમાણેનું અરુણનું વચન સાંભળી બ્રહ્મા ‘તથાસ્તુ’ એમ બોલી વરદાન આપીને પોતાના લોકમાં ગયા. (૯-૧૦)

અરુણાખ્યો દૈત્યરાજો જગામાઽશુત્રિવિષ્ટપમ્ ।

સૂર્યેંદુયમવાહ્ની નામધિકારાન્પૃથક્ પૃથક્ । ॥૧૦૧॥

સ્વયંચકાર તપસા નાનારૂપ ધરો મુને ।

સ્વસ્વસ્થાનચ્યુતાઃ સર્વેજગ્મુઃ કૈલાસ મંડલમ્ ॥૧૦૨॥

શશંસુઃ શંકરદેવાઃ સ્વસ્વદુઃખં પૃથક્ પૃથક્ ।

મહાન્વિચાર સ્તત્રાઽસીતિકં કર્તવ્યમતઃ પરમ્ ॥૧૦૩॥

ત્યારપછી દૈત્યનો રાજા બનેલ અરુણાસુર તુરત સ્વર્ગમાં ગયો અને ત્યાં જઈને અનેક રૂપ ધરી સૂર્ય, ચંદ્ર, ચમ તથા અગ્નિ આદિના જુદા જુદા અધિકારોને તપના બળથી ચલાવવા લાગ્યો. પોતપોતાના સ્થાનકોથી બ્રહ્મ થએલા દેવતાઓએ કૈલાસમાં જઈ સદાશિવની પાસે પોતાનાં

બુદ્ધાં બુદ્ધાં દુઃખો જણાવ્યાં. આથી ત્યાં પણ મોટો વિચાર થઈ પડ્યો કે, “હવે શું કરવું ? ” (૧૧-૧૨-૧૩)

એતદ્દિમન્સમયે તત્ર વાગભૃદ શરીરિણી ।

ભજન્વં ભુવનેશાનીં સાવઃ કાર્યં વિધાસ્યતિ ॥૧૪॥

તે સમયમાં આકાશવાણી થઈ કે, “ભુવનેશ્વરીનું ભજન કરો. જેથી તમારું કાર્ય સિદ્ધ થશે. (૧૪)

ગાયત્રી જપ સંસકતો દૈત્યરાડ્યદિતાં ત્યજેત્ ।

મૃત્યુયોગ્ય સ્તદા ભૂયાદિત્યુચ્યૈસ્તોષકારિણી ॥૧૫॥

એ દૈત્ય ગાયત્રીના જપમાં લાગેલો છે તે જો ગાયત્રીને છોડી દે તો તે મરવાને યોગ્ય થાય.” (૧૫)

બૃહસ્પતિ સ્તનઃ શીઘ્રં જગામાડ્સુર સનિધૌ ।

આગતં મુનિવચંત પપ્રચ્છાડ્ય સ દૈત્યરાટ્ ॥૧૬॥

મુનેકુત્રાગમઃ કર્માત્કિમર્થ મિતિમેવદ્ ।

નાહંયુષ્મ ત્પક્ષપાતી પ્રત્યુતારાતિરેવચ ॥૧૭॥

સંતોષકારક આકાશવાણી સાંભળ્યા પછી દેવોના ગુરુ બૃહસ્પતિ તુરત અરુણાચુરની પાસે ગયા તેમને જોઈને દૈત્યે પૂછ્યું કે, “હે મુનિ ! ક્યાંથી પધાર્યા ? અને શા માટે પધાર્યા છો ? તે કહો. કારણ કે હું તમારા પક્ષનો નથી પણ તમ લોકોનો શત્રુ છું.” (૧૬-૧૭)

ઇતિ તસ્ય વચઃ શ્રુત્વા પ્રોવાચ મુનિ નાયકઃ ।

અસ્મત્સેવ્યા ચ યા દેવી સાત્વયા પૂજ્યતેડનિશમ્ ॥૧૮॥

તસ્માદ સ્મત્પક્ષપાતી ન ભવે સ્ત્વં કથં વદ ।

કલિતસ્યવચઃ શ્રુત્વા મોહિતો દેવમાયયા ॥૧૯॥

તત્યાજપરમં મંત્રમભિમાને ન સત્તમ ।

ગાયત્રી ત્યાગ તો દૈત્યો નિસ્તેજસ્કોઽખભૂવહ ॥૨૦॥

અરુણાચુરનું વચન સાંભળીને બૃહસ્પતિ બોલ્યા કે, “જે દેવીનું અમો સેવન કરીએ છીએ તેજ દેવીનું તું સર્વદા પૂજન કરે છે તો એમ છતાં તું અમારા પક્ષમાં કેમ નથી ? તે કહે.” બૃહસ્પતિનું વચન સાંભળી માયાએ મોહ પમાડેલા તે દૈત્યે અભિમાનથી ગાયત્રી મંત્રનો ત્યાગ કર્યો. ગાયત્રીનો ત્યાગ થતાંજ એ દૈત્ય તેજ રહિત થઈ ગયો. (જેવી નિષ્કામ ભક્ત ઉપર જગદંબાની કૃપા હોય છે તેવી સકામ ભક્ત ઉપર હોતી નથી, તેથી જગદંબાએ તેને મોહ ઉપજાવ્યો હતો. (૧૮-૧૯-૨૦)

સંતુષ્ટાસ્તે સુરાઃ સર્વેભિર્જિરે પરમેશ્વરીમ્ ।

એવં બહુ ગતે કાલેકસ્મિન્શ્ચિત્સમયે સુને ॥૨૧॥

પ્રાદુરાસીજ્જગન્માતા જગન્મંગલકારિણી ।

કોટિ સૂર્ય પ્રતીકાશા કોટિકંદપ સુંદરા ॥૨૨॥

બૃહસ્પતિના આ કાર્યથી સર્વ દેવતાઓ રાજી થયા અને જગદંબાનું વધારે ભજન કરવા લાગ્યા. આમ ઘણો કાળ વિતતાં એક સમયે જગતનું મંગળ કરનારાં જગદંબાએ દેવોને દર્શન દીધું. એમનું તેજ કરોડો સૂર્યના જેવું હતું, રૂપ કરોડો કામદેવના જેવું હતું. (૨૧-૨૨)

ચિત્રાનુ લેપના દેવી ચિત્રવાસો યુગાન્વિતા ।

વિચિત્ર માલ્યાભરણ ચિત્ર ભ્રમર મુષ્ટિકા ॥૨૩॥

વરાભયકરા શાંતા કરુણામૃત સાગરા ।

નાના ભ્રમર સંયુક્ત પુષ્પમાલા વિરાજિતા ॥૨૪॥

તેમણે વિચિત્ર ચંદનનું લેપન કર્યું હતું. જે વિચિત્ર વસ્ત્રો પહેર્યાં હતાં, પુષ્પો તથા આભરણો વિચિત્ર ધર્યાં હતાં, મુઠીમાં વિચિત્ર ભ્રમરોને રાખ્યા હતા, હાથમાં વર અને અભય ધર્યાં હતાં, અનેક ભ્રમરોવાળી ફૂલની માલાઓથી શોભી રહ્યાં હતાં. (૨૩-૨૪)

ભ્રમરી ભિર્વિચિત્રા ભિર સંખ્યાભિઃ સમાવૃતાઃ ।

ભ્રમરૈર્ગાયમાનૈશ્વર્હીકાર મનુ મન્વહમ્ ॥૨૫॥

વિચિત્ર પ્રકારની અસંખ્યાત ભ્રમરોથી તે વીંટાઓમાં હતાં. વારંવાર હીંકારરૂપ મંત્રનું ગાયન કરતા કરોડો ભ્રમરોએ તેમની ચારેબાજુ ઉડતા હતા (૨૫)

સર્વાત્મિકા સર્વમયી સર્વમંગલ રૂપિણી ।

સર્વજ્ઞા સર્વજનની સર્વાસર્વેશ્વરી શિવા ॥૨૬॥

દૃઢાતાં તરલાત્માનો દેવા બ્રહ્મપુરોગમાઃ ।

તુષ્કુત્તુર્હૃદ મનસો વિષ્ટર શ્રવસંશિવામ્ ॥૨૭॥

સર્વના આત્મારૂપ, સર્વમય, સર્વમંગળ સ્વરૂપ, સર્વને જાણનારાં, સર્વને ઉત્પન્ન કરનારાં, સર્વરૂપ, વેદે પ્રતિપાદન કરતાં અને સર્વનાં ઈશ્વરી એ જગદંબાને જોઈને સંબ્રમ

પામેલા બ્રહ્મા આદિ દેવતાઓએ હર્ષથી તેમની સ્તુતિ કરી. (૨૬-૨૭)

દેવાગ્રિયુઃ ॥

નમોદેવિ મહાવિદ્યે સૃષ્ટિ સ્થિત્યંત કારિણિ ।

નમઃ કમલપત્રાક્ષિ સર્વાધારે નમોઽસ્તુતે ॥૨૮॥

દેવો બોલ્યા-“હે દેવી ! હે મહાવિદ્યારૂપ ! હે સૃષ્ટિ, સ્થિતિ તથા પ્રલયને કરનારાં ! તમને પ્રણામ કરીએ છીએ. હે કમલપત્ર સરખાં નેત્રવાળાં ! હે સર્વના આધારરૂપ ! તમને વારંવાર નમીએ છીએ. (૨૮)

નારાયણ ઉવાચ ॥

ઇતિદેવવચઃ શ્રુત્વા પ્રગલ્ભં મધુરં વચઃ ।

ઉવાચ જગદંબા સામન્તકોકિલભાષિણી ॥૨૯॥

નારાયણ કહે છે-આ પ્રમાણે દેવતાઓનાં વચન સાંભળી મહોન્મત્ત કોયલ સરખાં સ્વરવાળાં જગદંબાએ મધુર વચન કહ્યું. (૨૯)

શ્રી દેવ્યુવાચ ॥

પ્રસન્નાઽહંસદા દેવા વરદે શશિખામણિઃ ।

બ્રુવંતુવિબુધાઃ સર્વેય દેવસ્યાચ્ચિદ્રીર્ષિતમ્ ॥૩૦॥

દેવી બોલ્યા-“હે દેવતાઓ ! વરદાન આપવામાં શિરો-મણિરૂપ હું તમારા ઉપર પ્રસન્ન થઈ છું માટે તમારે જે કરવાની ઇચ્છા હોય તે કહો.” (૩૦)

દેવી વાક્યં સુરાઃ શ્રુત્વા પ્રોચુર્દુઃખસ્ય કારણમ્ ।

દુષ્ટ દૈત્યસ્ય ચરિતં જગદ્ધાધાકરં પરમ્ ॥૩૧॥

આ પ્રમાણે જગદંબાનું વચન સાંભળતાં સઘળા દેવતાઓએ પોતાના દુઃખનું કારણ જેનાથી જગતને પણ મોટી પીડા થઈ હતી તે કહ્યું. (૩૧)

શ્રુત્વા દેવ સુખાદ્ધાર્ણી મહા ભગવતી તદા ।

પ્રેરયામાસહસ્તસ્થાન્ભ્રમરાન્બ્રામરી તદા ॥૩૨॥

પાર્શ્વસ્થાનત્ર ભાગસ્થા જ્ઞાનારૂપ ધરાં સ્તદા ।

જનયામાસ ખડુ શૌર્યૈર્વ્યાપ્તં ભુવનત્રયમ્ ॥૩૩॥

દેવતાઓની વાણી સાંભળી મહા ભગવતીએ પોતાની આગળ અને પાછળ ઉડ્યા કરતા તથા પોતાના હાથમાં રહેલા અનેક રૂપવાળા કરોડો ભ્રમરાઓને મોકલ્યા કે જેથી ત્રૈલોક્ય વ્યાપ્ત થઈ ગયું. (૩૨-૩૩)

તે સર્વે દૈત્યવંશાસિદારયામા સુરુદ્ગતાઃ ।

નરં મધુહરંચદ્રન્મક્ષિકાઃ કોપ સંયુતાઃ ॥૩૪॥

જેમ મધપુડો લેનાર માણસને ચીડાએલી માખીઓ તોડી ખાય છે તેમ એ ભ્રમરાઓએ સર્વ દૈત્યોની છાતીઓ તોડી ખાધી. (૩૪)

ઉપાયોન ચ શસ્ત્રાણાં તથાસ્ત્રાણાં તદાભવત્ ।

ન યુદ્ધં ન ચ સંભાષાકેવલં મરણું ખલુ ॥૩૫॥

તે સમયમાં શસ્ત્રોનો કે અસ્ત્રોનો ઉપાય ન રહ્યો, યુદ્ધ

કરવાની કે બોલવાની તક પણ ન રહી. માત્ર હૈયેનાં મરણુજ થવા લાગ્યાં. (૩૫)

આશ્ચર્યમે તદાશ્ચર્યમિતિ લોકાઃ સમૂચિરે ।

કિંચિત્ જગદંબાયા યસ્યા માયેયમીદશી ॥૩૬॥

દેવલોકો ‘આ આશ્ચર્ય થયું ! આશ્ચર્ય થયું !’ તેમ બોલવા લાગ્યા. જેની આવી અદ્ભુત માયા છે એવાં જગદંબા આવું ચરિત્ર કરે તેમાં કંઈ આશ્ચર્ય સમજવું નહિ. (૩૬)

તતો દેવગણાઃ સર્વે બ્રહ્મ વિષ્ણો પુરોગમાઃ ।

નિમજ્ઞા હર્ષ જલધૌ પૂજયામાસુરંબિકામ ॥૩૭॥

પછી હર્ષરૂપી સમુદ્રમાં ડુબેલા બ્રહ્મા અને વિષ્ણુ આદિ સર્વ દેવતાઓએ અનેક પ્રકારના ઉપચારોથી જગદંબાની પૂજા કરી. (૩૭)

તતસ્તુષ્ટા મહાદેવી વરાન્દત્વા પૃથક્ પૃથક્ ।

સ્વસ્મિંશ્ચ વિપુલાં ભક્તિં પ્રાર્થિતાતૈદદૈવ્યતામ્ ।૩૮।

પશ્યતામેવ દેવા નામંતર્ધાનં ગતા તતઃ ।

ઘતિ તે સર્વમાખ્યાતં બ્રામર્યાશ્ચરિતં મહત્ ॥૩૯॥

પછી પ્રસન્ન થયેલાં જગદંબા તેઓના માગવા પ્રમાણે જુદાં જુદાં વરદાન તથા પોતામાં પરમભક્તિ આપીને, દેવતાઓ જોતાં છતાં અંતર્ધાન થઈ ગયાં. હે નારદજી ! આ પ્રમાણે બ્રામરી દેવીનું મોટું ચરિત્ર છે. (૩૮-૩૯)

પઠતાં શ્રુણ્વતાં ચૈવ સર્વં પાપ પ્રણાશનમ્ ।

શ્રુતમાશ્ચર્યં જનકં સંસારાણુવતારકમ્ ॥૪૦॥

પાઠ કરનારાઓનાં તથા સાંભળનારાઓનાં પાપોનો નાશ કરનારૂં, સાંભળવાથી આશ્ચર્ય આપનારૂં અને સંસારરૂપ સમુદ્રથી તારનારૂં છે તે સઘળું તમોને કહ્યું. (૪૦)

એવં શ્રી શક્તિકથાયાં સર્વં પાપ નાશનમ્ ।

દેવી મહાત્મ્ય સંયુક્તં પઠન્શ્રુણ્વઞ્ચ શુભપ્રદમ્ ॥૪૧॥

આ પ્રમાણે જગદંબાના મહાત્મ્યવાળી શ્રી શક્તિકથા કે જેનો પાઠ કરનારા તથા સાંભળનારાઓના પાપોને મટાડતારી છે તે પણ કહી. (૪૧)

યશ્ચૈતત્પઠનેનિત્યં શ્રુણુયાદ્યોઽનિરાંનરઃ ।

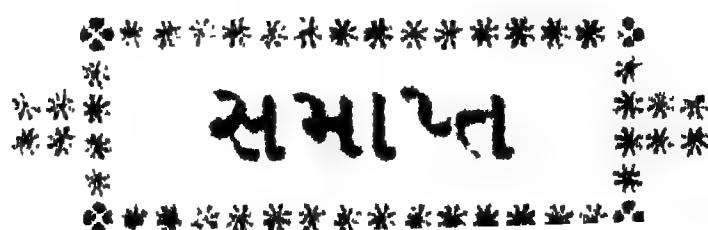
સર્વં પાપ વિનિર્મુક્તો દેવી સાયુજ્ય માનુયાત્ ॥૪૨॥

જે માણસ આ શુભદાયી કથાનો સર્વદા પાઠ કરે છે અથવા શ્રવણ કરે છે તે માણસ સઘળાં પાપોથી મુક્ત થઈ જગદંબાના સ્વરૂપની સાથે જોડાઈ જાય છે. (૪૨)

ઇતિ શ્રી ભગવતી ભાગવતે મહાપુરાણે શક્તિકથાયાં

પંચમોઽધ્યાયઃ ॥૫॥

શ્રી જગદંબાર્પણમસ્તુ ॥ શુભભવતુ ॥

❀ આરતી ❀

જય આઘાશકિત મા, જય આઘાશકિત.

અખંડ પ્રદ્યાંડ ઉપજાવ્યા; (૨) પડવે પંડે મા.

જયો જયો મા જગદંબે

૧

દ્વિતિયા બે સ્વરૂપ, શિવશકિત જાણું....મા; (૨)

પ્રદ્યા ગણુપતી ગાવું, (૨) હર ગાવું હર મા-જયો જયો. ૨

ત્રતિયા ત્રણ સ્વરૂપ ત્રિભુવનમાં બેઠાં....મા; (૨)

ત્રયાથકી ત્રિવેણી, (૨) તું ત્રિવેણી મા-જયો જયો. ૩

ચાથે ચતુરાં મહાલક્ષ્મી, સચરાચર વાપ્યાં....મા; (૨)

ચાર ભૂજ થો દિશા, (૨) પ્રગટ્યાં દક્ષિણમાં-જયો જયો. ૪

પંચમી પંચ ઋષિ, પંચમ ગુણ પદ્મા....મા, (૨)

પંચ સહસ્ર ત્યાં સોહીયે, (૨) પંચે તત્ત્વે મા-જયો જયો. ૫

ષષ્ઠી તું નારાયણી, મહિષાસુર માર્યો....મા; (૨)

નરનારીને રૂપે, (૨) વ્યાપ્યાં સઘળે મા.-જયો જયો. ૬

સપ્તમી સપ્ત પાતાળ, સાવિત્રી સંધ્યા....મા; (૨)

ગો ગંગા ગાયત્રી, (૨) ગૌરી ગીતા મા.-જયો જયો. ૭

અષ્ટમી અષ્ટ ભુજ, આઠ આનંદા....મા; (૨)

સુરીનર મુનીવર જન્મ્યા (૨) દેવ દૈત્યો મા.-જયો જયો. ૮

નવમી નવકુળ નાગ, સેવે નવદુર્ગા....મા; (૨)

નવરાત્રીનાં પૂજન, (૨) કીધાં છે પ્રદ્યા.-જયો જયો. ૯

- દશમી દશ અવતાર, જય વિજયા દશમી....મા; (૨)
 રમાએ રામ રમાડયા, (૨) રાવણ રોડ્યો મા-જયો જયો. ૧૦
 એકાદશી અગીઆરસ, કાત્યાયની કામા....મા; (૨)
 કામદુર્ગા કાળીકા, (૨) ક્યામા ને રામા-જયો જયો. ૧૧
 બારસે બાળારૂપ બહુચરી અંબા....મા; (૨)
 બટુક ભૈરવ સોહિ, (૨) તારા ચાચર મા-જયો જયો. ૧૨
 તેરશે તુળબરૂપ. તું તારૂણી માતા....મા; (૨)
 બ્રહ્મા વિષ્ણુ સદાશિવ, (૨) ગુણ તારા ગાતા-જયો જયો. ૧૩
 ચૌદશે ચૌદે રૂપ, ચંડી ચામુડા....મા; (૨)
 ભકિતભાવ કંઈ આપો, સિંહવાહિની માતા-જયો જયો. ૧૪
 પુનમે કુંભ કયાં સાંભળજો કરૂણા....મા, (૨)
 વસિષ્ઠ ગુરૂએ વખાણ્યાં, (૨) ગાદશુભ કવિતા-જયો જયો. ૧૫
 સંવત સોળે સત્તાવન, સોળસેં બાવીશમા. (૨)
 સંવત સોળે પ્રગટયાં, (૨) દેવાને તીરે-જયો જયો. ૧૬
 ત્રંબાવતી નગરી આઈ, રૂપાવતી નગરી....મા; (૨)
 એળ સહસ્ર ત્યાં સોહિ, (૨) ક્ષમા કરો ગૌરી-જયો જયો. ૧૭
 શિવશક્તિની આરતી, જે કોઈ ગાશે....મા; (૨)
 ભણે શિવાનંદ સ્વામી, (૨) સુખસંપત્ત થાશે-જયો જયો. ૧૮

નોંધ-આરતીની સમાપ્તિ બાદ ઉત્તર પૂજન કરાવતું ને ત્યારબાદ
 ત્રીચે પ્રમાણેનું હામાપન બોલવું.

ક્ષમાપન

આવાહનં ન જાનામિ ન જાનામિ તવાચનં ।
પૂજાયૈવ ન જાનામિ ક્ષમસ્વપરમેશ્વરિ ॥
મંત્રાદીનં ક્રિયાદીનં વિધિદીનં સુરેશ્વરિ ।
ચત્પૂજિતં મયા દેવિ પરિપૂર્ણં તદસ્તુમે ॥
અન્યથા શરણું નાસ્તિતત્ત્વમેવશરણું મમ ।
તસ્માત્કારુણ્યમાવેન ક્ષમસ્વ પરમેશ્વરિ ॥
સાપરાધોઽસ્મિ શરણું પ્રાપ્તસ્તવાં જગદંબિકે ।
ધ્વાનિમનુકંપ્યોઽહં યથેચ્છસિ તથા કુરુ ॥

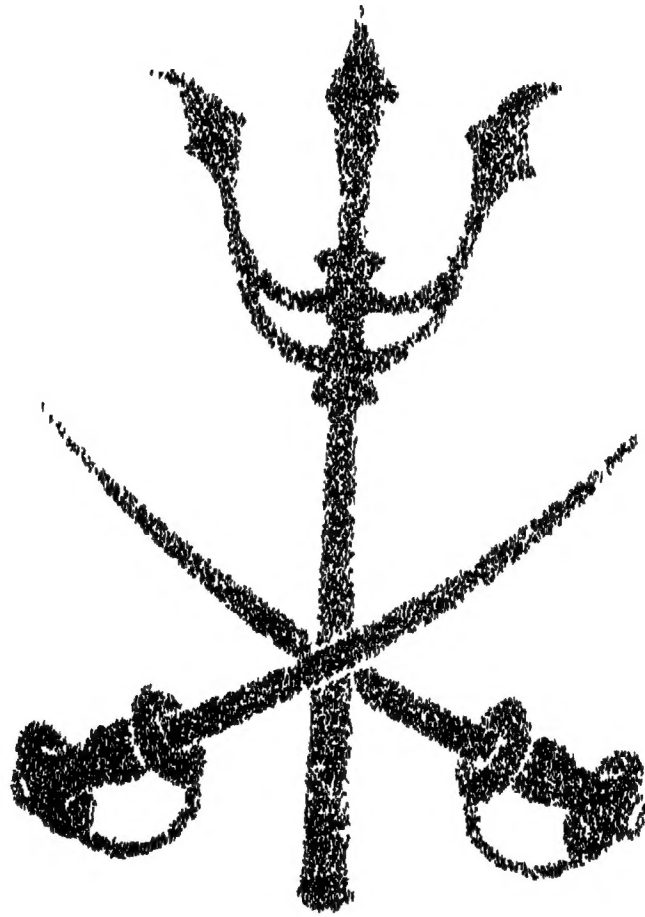
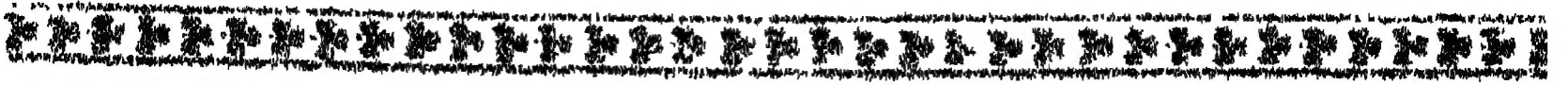
‘શક્તિ’ ગ્રંથમાળાના પાંચમા વર્ષનાં પાંચ પ્રકાશને

ચં. ૧૯૯૬ના શ્રાવણ માસથી શરૂ થતાં પાંચમા વર્ષે
નીચે પ્રમાણેનાં પાંચ પુસ્તકો પ્રકટ થશે.

- (૧) માનો મહિમા ભાગ-૩ જે
- (૨) ભગવતી ભક્તનારી (વર્તમાન યુગની)
- (૩) માર્ગ પત્રાવલી (માની ભક્તિ ગંધર્વમાં જુદા જુદા પત્રો)
- (૪) લલિતા સહસ્ર (ગુ. શ્લોક ભાષાંતર સાથે)
- (૫) મા (ખોવંદ્ર ભક્તિરસ કરતી સર્ગંગ વાતો)

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧) પો. ખ. સાથે.

શ્રી શક્તિ સાહિત્ય મંદિર, સ્ટેશનરોડ-તડિયાદ.

શ્રી શક્તિ સહિય મંદિર, ગોધરા, ગુજરાત.

